

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija

Martina Zadravec

Hrvatski iseljenici u Irskoj: zašto odlaze i namjeravaju li se vratiti u domovinu?

Zagreb, 2020.

Ovaj je rad izrađen na Fakultetu hrvatskih studija pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Irene Cajner
Mraović i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini
2019./2020.

Popis kratica

PPS = *Personal Public Service Number*, obavezan broj za sve one koji žele raditi u Irskoj (Rajković Iveta i Horvatin, 2018)

Popis tablica

Tablica 1 – Socio-demografske karakteristike sudionika istraživanja

Tablica 2 – Razlozi odlaska u Irsku

Tablica 3 – Učestalost odlazaka u Hrvatsku

Tablica 4 – Duljina boravka u Hrvatskoj za vrijeme posjeta

Tablica 5 – Namjera povratka u domovinu

Tablica 6 – Učestalost druženja s drugim iseljenicima iz Hrvatske

Tablica 7 – Zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj

Tablica 8 – Zadovoljstvo trenutnim poslom u Irskoj

Tablica 9 – Namjera povratka s obzirom na spol

Tablica 10 – Namjera povratka s obzirom na razinu obrazovanja

Tablica 11 – Namjera povratka s obzirom na generaciju iseljenika

Tablica 12 – Namjera povratka s obzirom na razdoblje dolaska

Tablica 13 – Namjera povratka s obzirom na razlog odlaska

Tablica 14 – Namjera povratka s obzirom na to da li sebe smatraju Ircem ili Hrvatom

Tablica 15 – Namjera povratka s obzirom na učestalost posjeta domovini

Tablica 16 – Namjera povratka s obzirom na duljinu posjeta domovini

Tablica 17 – Namjera povratka s obzirom na zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj

Tablica 18 – Namjera povratka s obzirom na zadovoljstvo trenutnim poslom u Irskoj

Tablica 19 – Tablica ANOVA sažetaka za aritmetičke sredine spol, razina obrazovanja, generacija, razdoblje dolaska, razlog odlaska i namjere povratka

Tablica 20 – Tablica ANOVA sažetaka za aritmetičke sredine kako sami sebe smatraju, učestalost posjeta, duljinu boravaka, zadovoljstvo poslom i životnim standardom

Popis grafova

Graf 1. Hrvatski iseljenici s obzirom na vlastito shvaćanje pripadanja određenoj zemlji

Graf 2. Učestalost posjeta domovini hrvatskih iseljenika u Irskoj

Graf 3. Duljina boravka hrvatskih iseljenika u domovini

Graf 4. Zadovoljstvo hrvatskih iseljenika u Irskoj životnim standardom

Graf 5. Zadovoljstvo hrvatskih iseljenika u Irskoj trenutnim zaposlenjem

Sadržaj rada

1. Uvod.....	1
1.1. Povijest migracija i iseljavanje hrvatskoga stanovništva	2
1.2. Valovi iseljavanja hrvatskoga stanovništva.....	3
1.3. Suvremene migracije i novi valovi iseljavanja.....	4
1.4. Novi pojavni oblici iseljavanja iz Hrvatske – osmi val	6
1.5. Demografski aspekti iseljavanja hrvatskoga stanovništva	8
1.6. Razlozi odlaska i odluka o migriranju	11
1.6.1. Teorijski koncept <i>push-pull</i> modela i teorija migracijskih sustava.....	14
1.6.2. Djelovanje sociodemografske politike i ekonomije na brak i obitelj u kontekstu održivog razvoja.....	19
1.6.3. Temeljni demografski procesi i djelovanje na daljnji/budući društveni razvoj .	20
1.6.4. Moguća rješenja demografske problematike u kontekstu održivog razvoja	23
2. Cilj i hipoteze rada	25
3. Materijal i metode	26
3.1. Nacrt istraživanja	26
3.2. Instrument prikupljanja podataka	26
3.3. Postupak.....	27
3.4. Sudionici istraživanja	27
4. Rezultati	29
4.1. Deskriptivna analiza	29
4.2. Testiranje hipoteza – namjera povratka u domovinu.....	32
4.2.1. Deskriptivna analiza	32
4.2.2. Analiza varijance (jednosmjerna ANOVA)	37
4.2.3. Analiza otvorenih pitanja	44
5. Rasprava.....	50
6. Zaključci	53
Popis literature.....	56
Sažetak	61
Summary	62
Životopis autorice.....	63

1. Uvod

Iseljavanje je kroz povijest zahvatilo brojne narode i države svijeta pa tako i područje Republike Hrvatske. Današnja situacija ne razlikuje se mnogo od one povijesne koja seže još u 15. stoljeće. Naime, iz godine u godinu, Hrvati i dalje i sve više odlučuju svoj život ostvariti izvan Republike Hrvatske. To nam potvrđuju i službeni podaci Državnog zavoda za statistiku, prema kojima je Republiku Hrvatsku 2019. godine napustilo 40.148 hrvatskih državljana, dok se u Hrvatsku uselilo 37.726 osoba (Državni zavod za statistiku, 2020). Prema tome, broj hrvatskih iseljenika povećao za više od 90% (Državni zavod za statistiku, 2020). Samim time, Republika Hrvatska i dalje ima dvostruko veći broj iseljenika unatoč povećanom broju doseljenika u Republiku Hrvatsku. Također, najveći broj odseljenog hrvatskog stanovništva obuhvaća osobe u dobi od 20 do 39 godina života (Državni zavod za statistiku, 2020). Od toga je najveći porast broja registriranih osoba hrvatskog državljanstva u razdoblju od 2010. do 2019. zabilježen u zemljama zapadne Europe – Njemačkoj, Austriji i Irskoj (Rajković Iveta i Horvatin, 2017, prema Jerić, 2019: 23).

Općenito govoreći, trend iseljavanja hrvatskog stanovništva, posebice mladog, dovodi Hrvatsku u nepovoljan ekonomski, gospodarski, demografski i socijalni položaj. Stoga se pitamo: što najviše stvara potrebu za iseljavanjem i postoji li način odupiranja toj potrebi, posebno stavljajući naglasak na, demografskom terminologijom, odlazak mladog i zrelog hrvatskog stanovništva. Naime, brojni hrvatski demografi upozoravaju na problem gubljenja hrvatskoga stanovništva u čemu osim iseljavanja kao prostornoga kretanja, značajnu ulogu ima i nizak stupanj rodnosti, a visok stupanj smrtnosti koji pripadaju prirodnom kretanju stanovništva (Nejašmić, 2014: 405). Također, demografski stručnjaci ističu kako je Hrvatskoj potrebna demografska revitalizacija, ali da bi do nje moglo doći, potrebno je imati veći broj stanovnika što Hrvatska trenutno nema (Vlada Republike Hrvatske, 2020). Neposredna uzročno-posljedična veza između iseljavanja i niskog stupnja rodnosti, za Hrvatsku u ovakvom slučaju ne može predstavljati rast i razvoj u održivom smislu.

Cilj je ovoga rada prikazati razloge odlaska hrvatskoga stanovništva iz Hrvatske u europske zemlje, ali i razloge dolaska u određenu zemlju. U ovom se radu temeljni fokus stavlja na Irsku kao europsku zemlju, koristeći pritom kvantitativnu i kvalitativnu analizu. Ujedno je cilj istražiti postoji li namjera povratka u matičnu državu. Sa stajališta razvoja

ovi ciljevi predstavljaju bitnu spoznaju za hrvatsko društvo. Postavljaju se sljedeća pitanja: je li uistinu u drugim državama bolje? Zašto postoji tako velika potreba migriranja u druge zemlje i što bismo to kao društvo trebali učiniti kako bismo upravo zbog svojeg podrijetla, države i samoga sebe ostali u vlastitoj zemlji? Iz tog je razloga iseljništvo vrlo kompleksna tema. Ipak, valja istaknuti da su migracije obuhvatile cijelu našu povijest, sadašnjost, a zasigurno će i budućnost, zbog čega je također nužno baviti se ovom temom.

1.1. Povijest migracija i iseljavanje hrvatskoga stanovništva

Velik broj ljudi je u prošlosti odlazio *truhom za kruhom* u *bijeli svijet*. Tražeći *ono bolje za sebe*, razlozi odlaska bitno su se razlikovali od onih danas. Hrvati su uglavnom emigrirali „spletom ekonomskih i političkih motiva“ (Župarić-Iljić, 2016: 2). Pritom je potrebno istaknuti definiciju migracija kako bismo mogli jasnije razumjeti složenost nazivlja, ali i samog fenomena, koji je stoljećima prisutan u hrvatskome društvu.

Prema Hrvatskoj enciklopediji (2. travnja 2020, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40619>) migracija se „u najširem smislu [shvaća kao] prostorna pokretljivost stanovništva, a u užem smislu [kao] trajnija promjena mjesta stalnoga boravka pojedinaca ili društvenih skupina.“ Uz to, pod migracijom podrazumijevamo „društveni proces praćen dinamičnim i raznolikim promjenama“ (Hrvatska enciklopedija, 2. travnja 2020, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40619>). Međutim, u ovom je radu fokus stavljen na vanjske migracije za razliku od unutarnjih. Pri tomu se misli na iseljenje, odnosno emigraciju izvan granica Republike Hrvatske (Hrvatska enciklopedija, 2. travnja 2020, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40619>). Kako bi se u radu moglo prikazati suvremeno iseljavanje hrvatskoga stanovništva i konkretniji razlozi njihova odlaska, u prvom će dijelu rada biti prikazana kratka i sumirana povijest hrvatske emigracije. Naime, činjenica je da su hrvatsku povijest zahvatila četiri vala iseljavanja, čiji će kratki pregled u nastavku biti prikazan.

1.2. Valovi iseljavanja hrvatskoga stanovništva

Tijekom 15. stoljeća govorimo o prvom valu iseljavanja hrvatskoga stanovništva. Zbog mnogobrojnih sukoba na hrvatskom području, na kojem su se kroz povijest izmjenjivali različiti vladari i države, ono je u pojedinim vremenskim razdobljima pripadalo Habsburškoj Monarhiji, Mletačkoj Republici i Osmanskom Carstvu, a Hrvati su u tim razdobljima imali mogućnost trajno iseliti u „druge europske i prekoceanske zemlje“ (Župarić-Iljić, 2016: 2). Pritom su glavni razlozi iseljavanja bili ekonomske ili političke naravi i hrvatsko stanovništvo se nakon iseljenja nije vratilo u domovinu budući da su takve migracije zahtjevale dalek put, zbog čega su bile „trajne i nepovratne“ (Župarić-Iljić, 2016: 2). Osim odlaska u prekoceanske zemlje, hrvatsko se stanovništvo nakon dolaska Osmanlija na hrvatske prostore, ali i pod vlašću Habsburške Monarhije i Mletačke Republike trajno nastanjuje i u zemljama kao što su Italija, Austrija, Mađarska, Slovačka, Južna Moravska, ali i slovenskim pokrajinama (Jerić, 2019: 22).

Nakon prvog vala iseljavanja, hrvatsko iseljeničtvo je u drugom valu iseljavanja, krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća, bilo uglavnom usmjereno prema prekoceanskim zemljama zbog različitih gospodarskih problema kao što je kriza u poljoprivredi i brodogradnji. Isto tako, dolazi do „prenapučenosti u agrarnim područjima“ zbog čega hrvatsko stanovništvo odlučuje i primorano je iseliti (Mežnarić, 1991, prema Župarić-Iljić, 2016: 2). Bolest vinove loze na hrvatskoj obali, također je u velikoj mjeri utjecala na iseljavanje hrvatskog stanovništva u prekoceanske zemlje kao što su Sjedinjene Američke Države, ali i Latinska Amerika, Australija, Novi Zeland i Južnoafrička Republika (Jerić, 2019: 22).

Ipak, međuratno razdoblje pripada trećem valu iseljavanja. Nakon završetka Prvog svjetskog rata dolazi do „političko-teritorijalnih i društvenih promjena uvjetovanih raspadom Habsburške Monarhije“ zbog čega se uglavnom narodi kao što su Nijemci i Mađari „iz Hrvatske [...] prinudno sele sa svojim obiteljima [...] u svoje matične države, a taj proces nastavka repatrijacije manjina nastavlja se i nakon Drugoga svjetskog rata“ (Župarić-Iljić, 2016: 2). Nakon promjene državnih granica, posebice u Njemačkoj, Poljskoj i bivšoj Čehoslovačkoj krajem Drugog svjetskog rata, Europljani su to vrijeme najviše selili, a pritom seli i hrvatsko stanovništvo. To je bio i najveći migracijski pokret u ljudskoj povijesti, s obzirom na to da je tada u Europu ušlo oko 15 milijuna ljudi (Zlatković Winter, 2004: 161). U tom razdoblju, koji se može nazvati trećim valom iseljavanja, hrvatsko

stanovništvo, posebice oni iz ruralnih područja, odlaze uglavnom u Njemačku, Francusku i Belgiju (Jerić, 2019: 22).

Nastavno na treći val iseljavanja, u razdoblju između 1945. do 60-ih godina 20. stoljeća, temeljni razlozi trajnog iseljavanja uglavnom su ekonomske i političke naravi (Čizmić i Živić, 2005: 61, prema Župarić-Iljić, 2016: 2) čemu je pridonijela i pojava komunizma pa se vrlo često emigracija u tom razdoblju naziva „političkom“, a pripada četvrtom valu iseljavanja hrvatskog stanovništva, koje većinski odlazi u Latinsku Ameriku (Jerić, 2019: 22).

Tijekom 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća, u razdoblju koje pripada petom valu hrvatskog iseljavanja (Jerić, 2019: 22), muško stanovništvo uglavnom odlazi na privremeni rad (radnici poznatiji kao *Gastarbeiteri*) da bi im se kasnije pridružili i ostali članovi obitelji (Mežnarić, 1991, prema Župarić-Iljić, 2016: 2). Ovoj vrsti migracije prethodilo je otvaranje granica bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Jerić, 2019: 22). Zemlje u koje se tada iseljavalo bile su Njemačka, Austrija, Švicarska i Italija. Iako je za neke to bila privremena migracija, za velik broj hrvatskih privremenih radnika to je bila trajna migracija, a samo se „trećina iseljenih vratila u Hrvatsku“ (Čizmić i Živić, 2005: 61, prema Župarić-Iljić, 2016: 2). Valja naglasiti kako privremena migracija, koja je uglavnom ekonomske naravi, gotovo uvijek postaje trajna, odnosno konačna migracija (Nejašmić, 2005: 159). Osim europskih zemalja, jedan dio hrvatskog stanovništva i dalje odlučuje svoj život ostvariti u prekomorskim zemljama kao što su Australija, Novi Zeland i Kanada (Jerić, 2019: 22).

1.3. Suvremene migracije i novi valovi iseljavanja

Nakon pregleda temeljnih povijesnih valova (5) iseljavanja hrvatskoga stanovništva, prelazimo na suvremene i trenutno aktualne aspekte hrvatske emigracije, s posebnim naglaskom na iseljavanje mladog i zrelog hrvatskog stanovništva u Irsku. Ujedno se oslanjamo i na razdoblje od početka 21. stoljeća, nakon osnutka samostalne i nezavisne Republike Hrvatske pa do danas.

Da su politička „zbivanja na prostoru bivše Jugoslavije uvelike definirala suvremene migracije u Hrvatskoj“, pokazuju to vrste migracija koje su karakteristične za hrvatsko stanovništvo tijekom Domovinskog rata (Lajić, 2002: 147). Javlja se „prisilne, ratne migracije“, a samim time, razlikujemo prognanike i izbjeglice, koji se prema definicijama

razlikuju. Uz to, valja bitno razlikovati pojam migranata. Prema definiciji „prognaništvo je uglavnom završen proces jer su se ratni stradalnici nakon prestanka rata vratili iz mirnodopskih predjela Hrvatske u ranije ratom zahvaćena područja“ dok je za izbjeglištvo bitno naglasiti da je „povratak te skupine u domovinu [...] usporen“ (Lajić, 2002: 147). Odredišne zemlje u koje odlazi hrvatsko stanovništvo iz Hrvatske zahvaćene ratnim stanjem u to doba su uglavnom Njemačka, Austrija, Švicarska, Kanada, Australija, SAD i Novi Zeland (Tikvica, 2017, prema Jerić, 2019: 22).

Vezano za suvremene migracije hrvatskoga stanovništva, vrlo je značajna 2008. godina zbog pojave ekonomske krize na svjetskoj razini, a koja je zahvatila i Hrvatsku. Rančić i Durbić (2016: 45) njezinu pojavu objašnjavaju na sljedeći način:

Zaustavljen je dotok stranog kapitala, došlo do naglog smanjivanja domaće potrošnje te smanjenja proizvodnje. Neposredno prije pojave krize stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj je bila 8.9 %. Ta stopa bi bila puno veća da od 2002. godine nije bilo kontinuiranog visokog priljeva investicija kroz banke. Taj priljev kredita je na neki način zamaskirao strukturne probleme koje Hrvatska nije uspjela riješiti od svojeg osamostaljenja.

Naime, zbog pada proizvodnje, sve je manji broj radnika zaduženih za proizvodnju, što dovodi do gubitka radnih mjesta. Konkretnije rečeno, javlja se nezaposlenost kao problem zbog kojega velik broj hrvatskih državljana odlučuje otići u inozemstvo. Ipak, potrebno je spomenuti kako se nezaposlenost kao problem hrvatskoga društva zapravo najviše razvio pojavom tranzicije u koju je Republika Hrvatska ušla 90-ih godina 20. stoljeća prilikom prelaska s planskog gospodarstva na tržišno gospodarstvo. Republika Hrvatska jedna je od postkomunističkih zemalja u kojoj tranzicija postoji i danas. Uzroci nastanka tranzicije bile su upravo „gospodarske krize“ koje se u „socijalističkim zemljama“ javljaju „zbog pada komunizma“, dok je „osnovna značajka tranzicije postupak ubrzane privatizacije koji je razorio mnoga gospodarstva i društva u većini od tih zemalja“ (Razvojna agencija Zagreb, 29. srpnja 2020).

U kontekstu održivog razvoja, vidljivo je da dolazi do potpune promjene sustava. U svemu tome postoje razlike između spomenutih sustava. Tako je u planskom sustavu glavna uloga tvrtke bila zapošljavanje što većeg broja ljudi, iako je tvrtka imala dovoljno zaposlenika za rad. Isto tako, tvrtka se osigurala od nezaposlenosti zakonskim aktima zbog čega odlazak u stečaj ili zatvaranje tvrtke nije bio moguć. Za razliku od planskog sustava, u tržišnom sustavu tvrtke imaju drukčiju zadaću, a to je ostvarivanje što većeg profita uz što manje ulaganje, što

ujedno znači i da manji broj zaposlenih ljudi obavlja više posla (Dujšin, 1999, prema Radman, 2002).

Ipak, nezaposlenost je nakon velike ekonomske kriza bila jedan od glavnih motiva iseljavanja hrvatskoga stanovništva, a što pripada sedmom valu iseljavanja. Vrlo često se osobe koje su nezaposlene nazivaju siromašnima, ali ta dva pojma ne moraju nužno uvijek biti povezana. Siromašne osobe „često [su] isključene i marginalizirane“ (Tomašić, 2010: 77). Pojam socijalne isključenosti kako napominje Tomašić (2010: 77) javlja se kada nezaposlenost dosegne previsoku razinu. Iako se može reći da su opadanje životnog standarda i povećanje siromaštva uzroci zbog kojih se javlja iseljavanje, valja istaknuti da je potrebno provođenje aktivnih mjera zapošljavanja i ulaganja u potencijalna, ali kvalitetna područja kako do takvih posljedica nezaposlenosti, u održivom smislu, ne bi došlo.

U svrhu smanjenja broja nezaposlenih u skoroj budućnosti, svaka bi država trebala napraviti kvalitetne poteze što ističe i Kljaić (2001: 141) navodeći kako je ponajviše „potrebno zapošljivati, potrebno je realizirati rad – radnu energiju. To se bez novih investicija ne može ostvariti, a nove investicije u uvjetima duboke krize može pokrenuti samo država.“ Govoreći tako o novim investicijama, Kljaić nastoji poručiti kako je potrebno ulagati u ono što nosi budućnosti, a ne prošlo kako bi Republika Hrvatska mogla izaći iz tranzicije u kojoj se nalazi više od dvadesetak godina.

1.4. Novi pojavni oblici iseljavanja iz Hrvatske – osmi val

Nakon ekonomske krize, veliku je ulogu u povećanju broja hrvatskih iseljenika imao ulazak Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. Naime, moglo se pretpostaviti kako će ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013. godine, Hrvatska imati prilike i mogućnosti poboljšati svoju cjelokupnu gospodarsku sliku i položaj s obzirom na to da će konkurirati na većem europskom tržištu.

Ipak, vrlo je vjerojatno da je velik broj osoba iz Republike Hrvatske zahvaljujući takvom širenju tržišta, slobodnom kretanju „ne samo kapitala i robe, već i ljudi i usluga“ odlučio svoj život ostvariti u razvijenijim zemljama Europske unije, a što nam potvrđuju i podaci prema kojima je iz Republike Hrvatske od 1900. godine do 2001. „iselilo oko 2,3 milijuna ljudi“ (Nejašmić, 2014: 405), a 2019. godine, nakon nekoliko godina članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji, u inozemstvo se iz Hrvatske odselilo 48.148 osoba (Državni zavod za statistiku, 2020). Zbog toga govorimo o osmom valu iseljavanja

hrvatskoga stanovništva (Jerić, 2019: 22). Također, može se nadodati i reći kako neke osobe nisu mogle posao pronaći u Hrvatskoj zbog čega su bile primorane otići u neku od zemalja Europske unije. Tomu također pridonosi i činjenica da su u Hrvatskoj uz niži standard ujedno i niže plaće, za razliku od razvijenih zemalja Europske unije s višim životnim standardom i višim plaćama. Vrlo vjerojatno i zbog toga hrvatski narod, a posebice školovanije osobe, podliježu iseljavanju u takve zemlje.

Nije na odmet spomenuti kako se hrvatsko društvo vrlo često suočava s brojnim problemima zbog postojanja zakona koji su u određenoj mjeri kontradiktorni. Kao primjer možemo uzeti probleme povezane s dugotrajnošću procesa dobivanja radnih dozvola, birokratskom dokumentacijom, koji ograničavaju pojedince u području poduzetništva i samih investicija. Potrebno je naglasiti da tržište Europske unije omogućava puno lakše otvaranje poduzeća i poduzimanje investicijskog pothvata nego tržište Republike Hrvatske (Rančić, Durbić, 2016: 6 – 7).

Dakle, iako je Republika Hrvatska pristupila Europskoj uniji 2013. godine, ona u tom razdoblju i dalje nije izašla iz tranzicijskoga procesa. Moglo se pretpostaviti da bi Europska unija mogla ubrzati proces tranzicije u Hrvatskoj, ali to nije bilo uspješno s obzirom na to da je Republika Hrvatska i dalje imala velik broj nezaposlenih. Naime, Pokos (2017, prema Jerić, 2019: 22) navodi sljedeće:

Posljednji jači emigracijski val počeo je globalnom ekonomskom krizom 2008. godine, a intenzivirao se ulaskom Hrvatske u članstvo Europske unije 2013. godine te je možda najnepovoljniji do sada jer se odvija u okolnostima smanjene rodnosti, prirodnog pada, ukupne depopulacije i ubrzanog procesa starenja stanovništva.

Premda je i u povijesti vrlo česta zemlja odlaska bila Njemačka, ona je i danas uz druge europske zemlje kao što su Irska i Austrija, jedno od najpopularnijih europskih odredišta iseljavanja iz Hrvatske (Jerić, 2019: 22). Empirijsko istraživanje suvremenog iseljavanja Hrvata u Njemačku pokazuje kako su glavne karakteristike i motivi odlaska hrvatskoga stanovništva u Njemačku nisu u potpunosti ekonomskog karaktera, već nedostatak „institucionalizirane vrijednosti radne etike i uopće poštenja“, ali i moralno slabljenje cjelokupnoga hrvatskoga društva što se povezuje s političkim elitama i slabim institucijama (Jurić, 2017: 362). Također, knjiga „Iseljavanje Hrvata u Njemačku – Gubimo li Hrvatsku?“ pokazuje da su glavni razlozi odlaska hrvatskoga stanovništva u većoj mjeri povezani s društvenom nepravdom, negoli sa siromaštvom (Jurić, 2018).

S obzirom na to da je iseljavanje iz Hrvatske u Njemačku već bilo predmetom istraživanja, ciljana populacija u ovome istraživanju su hrvatski iseljenici u Irskoj. Rezultati istraživanja Rajković Iveta i Horvatin (2017, prema Jerić, 2019: 22) pokazuju kako su jedni od temeljnih razloga odlaska u Irsku nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju makropolitike i makroekonomske naravi. Naime, makropolitiki okvir odnosi se na članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji te europsko otvoreno tržište rada dok makroekonomski okvir obuhvaća „gospodarski razvoj Irske“ kao zemlje članice Europske unije (Jerić, 2019: 22). Polazeći od ovih empirijskih nalaza i prethodno navedenog teorijskog dijela *pull i push faktora*, glavni je cilj ovoga rada istražiti zašto hrvatski iseljenici odabiru baš tu zemlju kao željeno odredište.

1.5. Demografski aspekti iseljavanja hrvatskoga stanovništva

Općenito gledajući, u okviru povijesnog konteksta prirodnoga i prostornoga kretanja europskog stanovništva, Wertheimer-Baletić (2004: 634) navodi kako su „u Europi od 1985. do 1995. relativno najstabilnije demografske prilike bile upravo u zemljama Zapadne Europe“ zbog čega su takve zemlje bile poželjna odredišta imigranata. Ujedno je demografska slika koju je činio nizak natalitet i visok mortalitet poboljšana upravo zahvaljujući imigraciji „iz mediteranskih i drugih zemalja Južne Europe, a 1990-ih sve više iz slabije razvijenih zemalja, u prvom redu Azije, ali i Afrike“ (Wertheimer-Baletić, 2004: 634). Navedeno potvrđuje činjenicu kako je velik broj Hrvata u 20. stoljeću kao odredišnu zemlju birao jednu od europskih zemalja, a ni danas situacija nije puno drukčija. O tome dovoljno govore i službeni podaci Državnog zavoda za statistiku, prema kojima hrvatsko stanovništvo nakon ulaska u Europsku uniju bira odredišta kao što su Njemačka, Austrija i Irska (Rajković Iveta i Horvatin, prema Jerić, 2019: 22).

Imajući u vidu prethodno opisani posljednji, osmi val emigracije hrvatskoga stanovništva, u kontekstu održivog razvoja, u ovom se radu nastoji obuhvatiti i demografski aspekt iseljavanja odnosno utjecaj na aktualnu demografsku sliku naše zemlje. Prateći razvoj hrvatskoga stanovništva prema prosječnoj godišnjoj stopi promjene ukupnoga stanovništva, Wertheimer-Baletić (2004: 633) navodi da je u drugoj polovici prošloga stoljeća zabilježeno kontinuirano smanjivanje prosječne godišnje stope, ali ne samo u Hrvatskoj već i na cijelom europskom području. Zbog toga je „ta stopa u prvom međupopisnom razdoblju nakon Drugoga svjetskoga rata (1948.-1953.) iznosila 0,81%, od 1981. do 1991. prepolovljena je na

0,4%, dok je u posljednjem međupopisnom razdoblju, od 1991. do 2001., dobila negativan predznak i iznosila je -0,61%“ (Wertheimer-Baletić, 2004: 633).

Govoreći o osnovnim demografskim procesima u koje ubrajamo fertilitet ili rodost, mortalitet ili smrtnost i migracije ili prostorno kretanje, „Hrvatsku karakterizira nizak fertilitet, demografsko starenje i iseljavanje značajnih razmjera“ (Ivanda, 2017: 11). Tako je prema popisu stanovništva provedenom 2001. godine, Republika Hrvatska je imala ukupno 4 437 000 stanovnika, što je 7,2% manje u odnosu na popis stanovništva iz 1991. godine (Wertheimer-Baletić, 2004: 647). Dakle, ukupno smanjenje hrvatske populacije „uvjetovano [je] prirodnim smanjenjem stanovništva, ratnim gubicima ljudstva i negativnim saldom migracije, koji je u velikoj mjeri bio posljedica rata“ (Wertheimer-Baletić, 2004: 633). Usporedbe radi, razvijenije zapadnoeuropske zemlje kao što su Francuska, Irska, Ujedinjeno Kraljevstvo, skandinavske zemlje su zemlje koje imaju visoku stopu fertiliteta u odnosu na ostale europske zemlje, bez obzira na veliki broj imigranata, dok, primjerice, Njemačka kao razvijenija europska zemlja ima nisku stopu fertiliteta (Ivanda, 2017: 11). Za Republiku Hrvatsku se također navodi kako ima vrlo nisku stopu fertiliteta, koja iznosi tek 1,40 (Ivanda, 2017: 11).

Nadalje, kada se u obzir uzima dob i spol današnjih hrvatskih iseljenika, uočava se da je više muškaraca (53,7%) u vitalnoj dobi od 25 do 44 godine života (40%), koji odlaze iz Republike Hrvatske. Također se i pri usporedbi podataka za 2011. i 2015. godinu primjećuje da iseljenici u dobi od 19 do 44 godina, dakle osobe u naponu životne snage koje mu najviše pridonijeti razvoju Hrvatske, više iseljavaju za oko 6% (Župarić-Iljić, 2016: 3). Uz to, vrlo su česti slučajevi iseljavanja „čitavih obitelji“ (DZS, 2016; prema Župarić-Iljić, 2016: 3). Iz navedenoga je razvidno kako iz Hrvatske tendira iseljavati radno sposobno stanovništvo kao što su mlade i obrazovane osobe, mladi (bračni) parovi s djecom ili bez djece. Upravo je iseljavanje mladih obitelji bez djece ili s djecom jedan od ključnih razloga zašto je u Republici Hrvatskoj sve manji broj rođene djece. „Selidbu obitelji s djecom vjerojatnije možemo okarakterizirati trajnom, nego li privremenom migracijom“ (Ivanda, 2017: 13), što znači da iseljava stanovništvo koje je u najpogodnijoj dobi za zasnivanje obitelji, a majke u dobi pogodnoj za rađanje djece. Manji broj rođene djece u Republici Hrvatskoj zasigurno zabrinjava i velik je problem za budućnost, ali i opstanak hrvatske populacije jer upravo se „demografska problematika mora [...] promatrati kao upravljanje najvrjednijim kapitalom – ljudskim kapitalom“ (Ivanda, 2017: 12).

Zbog činjenice kako je iseljavanje hrvatskoga stanovništva bilo izraženije od samog doseljavanja u Republiku Hrvatsku, javlja se koncept „emigracijske depopulacije“ (Wertheimer-Baletić, 2004: 640). Budući da dolazi do „prirodne i ukupne depopulacije“ najvidljiviji rezultati javili su se u „pojednim naseljima (prije svega u selima), općinama i pojedinim županijama, a od 1990-ih godina ta se pojava proširila na cijelu Hrvatsku“ (Wertheimer-Baletić, 2004: 640). U konačnici, javlja se prirodna depopulacija odnosno prirodno smanjenje cjelokupnog hrvatskoga stanovništva. Svemu tome doprinijeli su sve manji broj rođene djece, gubitak ljudskih života za vrijeme Domovinskog rata, migracija odnosno iseljavanje hrvatskoga stanovništva, ali i brojni drugi čimbenici, koji Republiku Hrvatsku stavljaju u nepovoljan gospodarski, ekonomski, ali ponajviše demografski položaj (Wertheimer-Baletić, 2004: 634 – 635).

Također, svakodnevno smo svjedoci vrlo čestog izvještavanja medija o Republici Hrvatskoj kao zemlji s negativnom demografskom slikom, kojoj zbog sve učestalijeg iseljavanja prijeti demografski slom. Hrvatski demografi (Perković, 16. veljače 2020) već duži niz godina upozoravaju i skreću pozornost na negativni prirodni prirast što argumentiraju činjenicom malog broja rođene djece, velikog broja iseljenih mladih i obrazovanih, nemogućnost pronalaska stalnog i stabilnog zaposlenja i dr. Šterc također upozorava na nedostatak „programa za povratak iseljeničtva i zaustavljanje iseljavanja mladih“ (Perković, 16. veljače 2020). To ujedno potvrđuju brojna istraživanja provedena na temu iseljavanja hrvatskoga stanovništva, koje u posljednjih nekoliko desetljeća pojačano iseljava u Irsku i Njemačku (Rajković Iveta i Horvatin, 2017, prema Jerić, 2019: 22). Ujedno, rezultati istraživanja Njemačkog saveznog zavoda za statistiku provedenom u razdoblju od 2012. do 2016. godine, pokazuju kako je u Njemačku 2016. godine uselilo oko 56 000 tisuća Hrvata (Ivanda, 2017: 11), dok je prema podacima traženih osobnih brojeva javne službe, PPS brojeva, Ureda za socijalnu zaštitu Irske (2017) u Irsku u istom tom razdoblju, konkretnije 2016. godine otišlo oko 5 312 Hrvata (Ivanda, 2017: 12).

Međutim, jedan od vrlo čestih problema koji se javlja je upravo taj da hrvatski iseljenici prilikom odlaska ne odjavljuju svoje mjesto boravišta ili prebivališta, što bi prema Zakonu o prebivalištu, koji je na snagu stupio 2012. godine, morali učiniti prilikom iseljavanja iz Hrvatske, a što rezultira nedovoljnim saznanjima i podacima o točnom broju osoba iseljenih iz Republike Hrvatske. Zbog toga se kao jedno od mogućih rješenja navodi uvođenje registra stanovništva (Pokos, 2017:16 – 17). Prema podacima, „2016. godine u

inozemstvo [je] iselilo čak 266,6 posto više stanovnika nego 2009. godine ili 22,9 posto više nego 2015. godine“ (Pokos, 2017: 17).

Ponovno je važno naglasiti da „iseljava uglavnom mlađe, radno aktivno, reproduktivnije stanovništvo (u dobi 20 – 40 godina) [...] što nužno dovodi do daljnjeg smanjenja rađanja, ali i do povećanja stope smrtnosti jer iseljava stanovništvo koje je manje podložno riziku smrti“ (Pokos, 2017: 23). Nadalje, „iseljavanjem mlađeg stanovništva stvaraju se tzv. krnji naraštaji u dobnom sastavu te nastaje dugoročni (odgođeni) učinak zbog odljeva reproduktivnog potencijala“ (Pokos, 2017: 23). Koncept „odljeva mozгова“ danas se razlikuje od koncepta „cirkulacije mozгова“ koji se vrlo često poistovjećuje s promjenom nekoliko zemalja odrednica iseljavanja, ali ne u dugoročnom smislu. Ujedno se osoba nakon promjene mjesta boravka u nekoliko zemalja vraća u svoju matičnu zemlju, dok se u kontekstu koncepta „odljeva mozгова“ osobe vrlo rijetko vrte u vlastitu zemlju (Ivošević i Šćukanec, 11. listopada 2012).

1.6. Razlozi odlaska i odluka o migriranju

U ovome dijelu rada ponajprije posežemo za autorima koji su se kroz povijest teorijski bavili migracijom i razlozima migriranja, bez obzira na vremešnost pojedinih izvora. Razlog tomu je ispravno i potpuno razumijevanje migracije kao kompleksnog fenomena koji zahvaća hrvatsko stanovništvo.

Prema nekim autorima (Albrecht, 1972, prema Jonjić, 1985: 63) temeljna sastavnica „društvenih promjena“ je „prostorna pokretljivost stanovništva koja se posebno intenzivira razvitkom tržišta, komunikacija i bržim informacijskim tokovima“ (Albrecht, 1972, prema Jonjić, 1985: 63). Zbog toga prostorna pokretljivost postaje temelj rasprave i istraživanja u mikro i makrosocijalnom razvoju. Pritom se naglasak stavlja na „odnos čovjeka i prostora, a bit tog odnosa jest proces koji ne ostavlja samo trag ljudskog djelovanja u prostoru nego utječe na formiranje socijalnih struktura i ponašanja, te svojim kretanjem i djelovanjem daje sliku socijalnog razvitka“. Ponekad se ovome pristupa samo djelomično i osvrće samo na rezultate takva procesa kao što je psihički, kulturni, socijalni i slični pristupi zbog nemogućnosti obuhvaćanja cjelokupnog procesa (Jonjić, 1985: 63).

Kada se govori o prostornoj pokretljivosti ili migraciji, fokus se stavlja na „uzrok seljenja“. Međutim, u sociološkom pristupu migracijama ne možemo govoriti o uzrocima, već o razlozima odnosno čimbenicima migracije zbog kompleksnosti samoga pojma i procesa.

Razlozi migriranja su različiti i brojni ih autori svrstavaju u nekoliko grupa. Albrecht (1972, prema Jonjić, 1985: 64.) ističe da postoje „četiri empirijski provjerena uzroka: 1. ciklusi porodičnog života i »familizam«; 2. društvena mobilnost i njezine aspiracije; 3. okolina stanovanja; 4. društvena i lokalna participacija.“ Isto tako, u teoriji se vrlo često naglašava kako postoji nekoliko čimbenika koji su u međusobnoj interakciji i koji uvelike utječu na donošenje odluke o ostanku ili napuštanju mjesta u kojem se osoba nalazi (Simard, 2009: 53). Ipak, svaka je osoba kao individua specifična na svoj način, razlikuje se od drugih pa tako može i imati različite potrebe, ali i motive zbog kojih je odlučila iseliti iz domovine u drugu zemlju. Dok se nekome primjerice pruži prilika dobivanja posla na drugom kraju Europe, drugi pod svaku cijenu želi otići zbog nezadovoljstva životom u vlastitoj zemlji.

Nadalje, u razloge migriranja ubrajamo i svojevrsne „socioekonomske činjenice“ kao što su „stupanj društvenog i ekonomskog razvitka, nivo zaposlenosti, socijalni pritisak, raspad socijalnih oblika.“ Kada se govori o individualnim razlozima, u njih možemo ubrojiti: „nezadovoljstvo, aspiracije, mogućnost napredovanja“ (Jonjić, 1985: 64). Nadalje, do migracije dolazi i zbog strukturalne napetosti i promjena u društvenoj i ekonomskoj strukturi zbog čega se smatra da „je migracija regulator i transformator socioekonomske strukture.“ Samim time, zbog migracije se javljaju različite društvene promjene, ali i mijenjaju sociokulturni obrasci. Iz toga je razloga takve promjene potrebno istraživati i „promatrati u području iz kojeg »izvire« migracijski tok i u području prema kojemu je on usmjeren“ (Jonjić, 1985: 64). Naime, Goffman (1959, prema Jonjić, 1985: 64) ističe da „domaća zajednica ili društvo porijekla postaje »prednja regija« ili arena u kojoj se dešava predstava, a područje prema kojem se migrira jest »stražnja regija«, mjesto gdje se radi i gdje će se očuvati one slike koje postoje u izvornoj zajednici.“

Uspoređujući tako razloge migriranja u ne tako davnoj povijesti s onima koji su aktualni danas, i dalje se postavlja pitanje: zašto ljudi odlaze? Jedan od razloga je i dalje ekonomske naravi. To nam potvrđuje činjenica da u razdoblju od 2008. do 2015. godine Hrvati iseljavaju zbog tadašnje gospodarske situacije u Hrvatskoj, vrlo visoke stope nezaposlenosti, niske kvalitete života, nemogućnosti zaposlenja, nedovoljnih primanja. Međutim, ovdje valja naglasiti da hrvatsko iseljništvo odlazi i zbog još nekoliko ekonomskih čimbenika kao što su mogućnost brzog pronalaska zaposlenja zbog veće ponude, visoka primanja, ali i bolja ekonomska klima u gospodarski razvijenijim državama (Župarić-Iljić, 2016: 6).

U teorijskim prikazima o migraciji radno sposobnog stanovništva vrlo se često navodi kako je glavni razlog migracije ekonomskog karaktera (J. B. Lonsing, E. Mueller, 1967, prema Jonjić, 1985: 70). Međutim, ono što je danas aktualno je upravo neizvjesnost smjera razvoja tržišta i situacije koje se javljaju u određenoj zemlji što može biti pokretač donošenja odluke o migriranju. Uz to, novonastale situacije s kojima se svaka individua suočava većinski su povezane s njegovim individualnim, ekonomskim i egzistencijalnim mogućnostima koje pojedinac nastoji ostvariti na vlastitoj razini (Jonjić, 1985: 70).

Istraživanje Rajković Iveta i Horvatin (2017) poglavito obuhvaća iseljavanje visokoobrazovanih Hrvata s posebnim naglaskom na mlade iz Slavonije u Irsku, koji u Irskoj vrlo često pristaju na rad na nekvalificiranim i nisko vrednovanim poslovima. Kao glavni motiv iseljavanja mladih iz Hrvatske navode se ekonomski razlozi, ali i oblici psihološkog nezadovoljstva, pozitivna iskustva prijašnjih migranata, mogućnost brzog pronalaska posla, jednostavna birokracijska procedura, znanje engleskog jezika i dr. Također, i makropolitčki utjecaji odigrali su veliku ulogu u iseljavanju mladih, a prethodno ključan događaj u tome bilo je priključenje Hrvatske Europskoj uniji 2013. godine. Nadalje, rezultati istraživanja suvremenog iseljavanja mladih iz Hrvatske u Irsku potvrđuju teoriju migracijskih sustava, koja se temelji na međudržavnoj suradnji, domeni masovne kulture, ali i obiteljskim i socijalnim mrežama (Grbić Jakopović, 2014: 27, prema Rajković Iveta i Horvatin, 2017: 248 – 249).

Također, prilikom iščitavanja pojedinih medijskih prikaza o hrvatskom iseljeništvu (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019), možemo vidjeti kako ekonomski razlozi migracije u Hrvata ipak više nisu na prvom mjestu, nego da to mjesto počinju zauzimati sigurnost (radnog mjesta, okoline) i društvo koje nije korumpirano (klijentelizam, nepotizam, itd.). Dakle, i u samom naslovu članka vidljivo je da „Hrvati ne odlaze trbuhom za kruhom, oni traže sigurnost i poštenije društvo“ (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019). Tako je prema podacima obavljenih razgovora s hrvatskim iseljenicima utvrđeno da primarni razlog odlaska u druge zemlje nije siromaštvo, nego razočaranost u hrvatsku državu, nepostojanje sustava koji nagrađuje obrazovanje i prijezir prema političkim elitama. Uz to, hrvatski iseljenici ističu da im domovina ne pruža osjećaj materijalne, pravne ili radne sigurnosti, pa čak i kada žive u gorim uvjetima nego što su živjeli u Hrvatskoj (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019). Jurić (2018) ističe da se hrvatski iseljenici odlučuju na odlazak „zbog nepravde, a ne zbog siromaštva“, a isto tako „dok se Hrvatska socijalno, moralno i gospodarski lomi, u populacijski oslabljenoj su Njemačkoj Hrvati i više nego dobrodošli jer je cijena uključivanja

Hrvata u njemačko društvo mala ili nikakva što pak nije slučaj s useljenicima iz drugih kultura.“ Hrvatski iseljenici stoga u Njemačkoj žive „znatno teže...nego bi ikada u domovini, [ali] imaju nadu da će jednom biti bolje, dok su je [u Hrvatskoj] izgubili“ (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019).

Nadalje, osobni čimbenici također imaju važnu ulogu u odluci na odlazak ili ostanak. Razlikujemo dvije temeljne vrste osobnih čimbenika. Jedan od njih je je njihova povezanost i naklonost mjestu u kojemu žive, odnosno zadovoljstvo životnim stilom, dok je drugi želja za izazovima i „veća autonomija“ (Simard, 2009: 61). Ovdje se opet dolazi do razlike između urbanog i ruralnog područja i u kojem od njih će osoba živjeti u inozemstvu. Osobe koje dolaze iz ruralnih krajeva uglavnom su naviknute na život u takvom području pa postoji manja vjerojatnost da će otići živjeti u grad, ali ovo je ipak osobna odluka i na nju utjecaj može imati velik broj ostalih faktora. Isto tako, ako su oba supružnika iz ruralnih ili urbanih krajeva, vjerojatnije je da će otići živjeti u područja iz kojih dolaze, ali to ne mora uvijek biti slučaj (Simard, 2009: 61 – 62). Uz navedene čimbenike, vrlo se često govori i o financijskim čimbenicima. Ovaj čimbenik smatra se važnim i vrlo često ima pozitivan utjecaj na odluku o migriranju i to „u kratkom roku.“ Naime, ako su radni uvjeti poželjnog standarda, ako je radno opterećenje razumno i ako je financijski čimbenik u potpunosti ispunjen, osoba će se u svakom slučaju odlučiti na odlazak (Simard, 2009: 62). Koliko je migracija isplativa, odnosno može li se emigracijom postići svojevrsni „ekonomski učinak“, istraživale su „mikroekonomske analize“ (Jonjić, 1985: 67).

1.6.1. Teorijski koncept *push-pull* modela i teorija migracijskih sustava

Postoji koncept „push-pull“ modela koji je nastao pod „utjecajem liberalne teorije“, a koji se temelji na „faktorima odbijanja (push) i faktorima privlačenja (pull) pojedinih regija (Lee, 1965: 47 – 57, prema Jonjić, 1985: 65). Prethodno navedeni čimbenici mogu se tumačiti kao faktori privlačenja, ali i odbijanja odluke na migriranje.

Međutim, Jonjić (1985: 65) ističe da je problem ekonomskog determinizma liberalne teorije sljedeći:

Ekonomski determinizam liberalne teorije ne ulazi u bit samog procesa i ne sagledava njegove posljedice, ponajprije: 1) promjene populacijske strukture u regiji emigracije, 2) gubitak radno aktivnog stanovništva u regiji emigracije, 3) na odabir na tržištu radne snage ne utječe regija emisije nego regija primitka, 4) ne emigrira dio populacije koji opterećuje regiju emigracije, nego dio populacije koji je tražen na tržištu rada u regiji im gracije, 5) migracija ne djeluje prema izjednačavanju

razvijenosti između dvije regije nego najčešće ima negativni predznak, te povećava jaz među njima, 6) konačno, teško je empirijski provjeriti marginalističku teoriju proizvodnje, jer ona pretpostavlja idealne uvjete kapitala, tržišta i proizvodnje, a izostavlja niz interventnih faktora (državu, tradiciju i sl.).

Govoreći o teoriji migracijskih sustava, temeljnom odrednicom smatramo međudržavnu suradnju, domenu masovne kulture, ali i obiteljske i socijalne mreže (Grbić Jakopović, 2014: 27, prema Rajković Iveta i Horvatin, 2017: 248 – 249). Naime, ključnu ulogu u tome imaju „makro-, mikro- i mezostrukture“ pri čemu se svaka od njih stavlja u određeni kontekst. Tako makrostrukture obuhvaćaju makropolitčki, ali i mikropolitčki kontekst, dok se iskustva hrvatskih iseljenika odnose na mikrostrukturu. Poveznicu između makro i mikro strukture predstavljaju mezostrukture, koje se danas vrlo često pripisuju tehnologiji i dostupnim informacijama (Grbić Jakopović, 2014: 27, prema Rajković Iveta i Horvatin, 2017: 248 – 249).

Kada govorimo o razlozima iseljavanja, jedan od ključnih faktora su oni profesionalnog karaktera. Vrlo se često pritom pomišlja na liječnike i zdravstvene djelatnike. Za neke autore (L'Acteur rural 2003; Humphreys i sur. 2002; Kamien 1998; Mongeau i sur. 1994; prema Simard, 2009: 54), iseljavanje profesionalnih liječnika i zdravstvenih djelatnika bilo je u središtu njihova istraživanja u kojima nastoje prikazati kakav je sam radni odnos, kakvi su radni uvjeti, kakvo je radno opterećenje i kakav je odnos među zaposlenicima. Iako su se navedeni autori uglavnom fokusirali na pronalaženje zaposlenja u ruralnom području, ovaj je primjer u svakom slučaju primijenjiv i na današnju pojačanu emigraciju hrvatskih liječnika i zdravstvenih djelatnika i djelatnica u razvijenije europske zemlje. Ono što je temeljni profesionalni faktor njihova odlaska je upravo ne ravnoteža u radnim uvjetima, nerazumno radno opterećenje i nepostojanje timskog odnosa među kolegama. Kada dođe do takvog narušavanja glavnih komponenti svakog zaposlenja, osoba vrlo brzo može donijeti odluku o odlasku na bolje radno mjesto gdje će se njezin rad više cijiniti, a isto joj tako neće teško pasti odlazak u drugu zemlju gdje će joj takvi uvjeti biti dostupni pa čak i na višoj razini (Simard, 2009: 54 – 55).

Samim time, kad su osobama s određenom profesijom uvjeti kao što su prihvatljivo radno opterećenje i radni uvjeti te timski odnos s kolegama prihvatljivi, takve osobe ni ne razmatraju vlastitu ideju o odlasku u drugu zemlju. U slučaju pogoršanja navedenih uvjeta, oni su „ključni čimbenik“ odlaska upravo zbog preopterećenosti radom i posljedičnog pada

njihove sveukupne kvalitete života s osobnog, obiteljskog, socio-kulturnog, zajedničkog i profesionalnog stajališta“ (Simard, 2009: 54 – 55).

S jedne strane, valja naglasiti kako u slučaju preopterećenosti poslom, pati i osobni život zaposlenih osoba što svakako utječe na razmatranje odluke o odlasku. Ujedno, svaka osoba ima pravo na slobodu profesionalnog izbora i mogućnost na pokretljivost i promjenu u vlastitom životu. Naime, u slučaju pojave situacija u kojima se prethodno navedeno dovodi u pitanje, dolazimo do još jednog faktora koji može biti presudan za odluku o migriranju, a to su sociokulturni čimbenici i čimbenici zajednice (Simard, 2009: 55). S druge strane, ponovno se osvrćemo na pitanje i problem nezaposlenosti. Sasvim je logično da čovjek kao pojedinac i pripadnik određenog društva treba imati pravo na obavljanje određene vrste djelatnosti. Ipak, u svemu tome jedan od ključnih uzroka koji može dovesti do nezaposlenosti je i vrlo poznati fenomen globalizacije. Prema Hrvatskoj enciklopediji (22. srpnja 2020) globalizaciju karakteriziraju „gospodarski, društveni, politički i kulturni procesi koji vode preobrazbi životnih uvjeta te sve većoj povezanosti i međuovisnosti pojedinih dijelova suvremenoga svijeta. Na gospodarskom planu globalizacija se očituje u rastućoj međuovisnosti tržišta i proizvodnje pojedinih zemalja pod snažnim utjecajem razmjene dobara i usluga te financijskih i tehnoloških tijekova.“

S obzirom na to, Tomašić (2010: 71) postavlja konkretno pitanje: „Hoće li se globalizacija odvijati na dobrobit svih ljudi na zemlji ili će voditi k sve većim razlikama između siromašnih, isključenih i bespomoćnih na jednoj, te bogatih, umreženih i vrlo moćnih na drugoj strani, najviše ovisi o tome koliko je moćnicima stalo do dobrobiti svih ljudi.“ Ujedno napominje kako globalizacija predstavlja etičko pitanje, ali ako je globalizacija ono o čemu osobe na vlasti u demokratskom društvu odlučuju u ime društva, onda ona ne samo da obuhvaća etičku dimenziju, nego i socijalnu. Možemo se pitati: imaju li u globalizaciji uglavnom najveću korist one zemlje koje imaju visokoobrazovano stanovništvo i koje mogu pratiti tehnološki napredak? Zaostaje li Republika Hrvatska za razvijenijim europskim zemljama? Moguća vizija povećanja nezaposlenosti zasigurno se krije u povećanju osposobljavanja i kvalifikacije pojedinaca za područje tehnologije koje danas, ali i koje će u budućnosti imati značajnu ulogu. Međutim, nije rijetko da osobe koje i jesu specijalizirane za takvo područje, svoj posao nastoje pronaći negdje drugdje, a ne u vlastitoj zemlji. Zašto razvijenije zemlje mogu svakoj osobi, bez obzira na status obrazovanja, osigurati kvalitetniji životni standard, bolje uvjete rada i veće plaće? Zapravo, uz radno mjesto, u razvijenijim zemljama radnici i zaposlenici mogu ostvariti i imati veće plaće i bolje uvjete rada, ali i raditi

u različitim multinacionalnim tvrtkama (Čipin i sur., 2014: 54). Kada se govori o radnim migracijama stanovnika, često se taj pojam poistovjećuje s prostornom mobilnošću osoba „kao iznajmljene radne snage“, a što je vrlo često bilo glavno polazište brojnih istraživanja, a posebice istraživača „koji su se bavili tržištem radne snage“ (Jonjić, 1985: 65).

Appleyard (1975, prema Jonjić, 1985: 65) ističe kako liberalna teorija migracija poglavito polazi od privatnog interesa 'ekonomskog čovjeka' koji želi povećati „svoju realnu zaradu.“ Istodobno se „privatni interes migranta poklapa s općim interesom.“ Međutim, Jonjić (1985: 65) kritizira takav statistički pristup zbog toga što je „dinamika migracijskog procesa“ isključena. Nadalje, tvrdi da korištenjem samo 'marginalističke teorije proizvodnje' postoje „dva područja sa zadanim kapitalom i prirodnim resursima“. Na taj način će radna snaga „emigrirati iz područja A“, koje karakterizira niska proizvodnost u područje B, koje karakterizira visoka proizvodnost sve „dok se proizvodnost u oba područja ne izjednači, te se ne izgubi poticaj za daljnje emigriranje“ (Jonjić, 1985: 65).

O tome u kojoj su mjeri migracijski tokovi stabili, raspravu su vodili brojni istraživači (Stone, 1968:439 – 445, prema Jonjić, 1985: 66) i istaknuli kako je migracija stabilna i dolazi do nje bez obzira na to što se ponekad javlja gubljenje ekonomske logike vlastitoga bitka. Razlozi tome mogu biti nedostatak informacija ili iskrivljene informacije, zatim „učinak migracija i dojam što ga ostavljaju povratnici jači je kao potisni faktor nego što je rizik od nedobivanja posla i nesigurnost migriranja zaustavljajući faktor“, ali i „stanje u području emigracije ne pruža nikakve uvjete za zapošljavanje i život ili pruža loše uvjete, te migrant prihvaća svaku alternativu kako god bila neizvjesna“ (Jonjić, 1985: 66).

Ginsberg (1971: 233 – 262) svojim „Semi-Markovljevim modelom“ koji predstavlja model „multivarijantnih vremenskih serija u kojima promjenjive komponente utječu jedna na drugu kao karike lanca produžavajući trajanje migracije, a ponašanje sistema postaje tokom vremena neovisno o prijašnjem razvoju“ naglašava kako na vjerojatnost odlaska iz jednog mjesta u drugo ne utječe samo vrijeme, već i mjesto. Stoga, „vrijeme boravka u mjestu odakle migrant dolazi i njegov utjecaj na migriranje naziva se efektom trajnosti stanovanja (*the duration-of-residence effect*)“ (Jonjić, 1985: 66).

Nicholson (1980: 135 – 147, prema Jonjić, 1985: 70) definira migraciju modelom odlučivanja čime migracija predstavlja „kretanje s jednoga mjesta na drugo, što u biti znači preseljenje.“ Ali, zbog različitih faktora koji na takav fenomen utječu, dodaje „pojam »niche« ili pojam prikladnog mjesta, uzet iz socijalne antropologije“ koji po uzoru na Bartha (1963: 5 – 10, prema Jonjić, 1985: 70) predstavlja „točku u kojoj (neki pojedinac) želi uživati svoju

okolice“. Iz toga slijedi da bi svaka osoba koja nastoji migrirati, trebala razmotriti odluku o migriranju. Pri tome ona u obzir uzima različite faktore, ali ujedno razmišlja i o posljedicama koje bi mogle slijediti nakon što odluči. Zbog toga se odluka definira kao „kretanje ili nekretanje“ i ujedno je „nezavisna [...] varijabla, dok je zavisna varijabla odluka o prikladnu položaju, stanovanju, zaposlenju i društvenom životu“ (Jonjić, 1985: 70).

Prema Eisenstadtu (1954, prema Jonjić, 1985: 70 – 71) razlikujemo tri faze „donošenja odluke o migriranju“. Prvoj fazi pripada „poticaj da se emigrira (potrebe ili sklonosti koje tjeraju ljude da prelaze iz mjesta u mjesto)“. Slijedi druga faza koju čini „društvena struktura stvarnog migratornog procesa (fizički prijelaz iz prvotnoga društva u novo)“, dok treća faza predstavlja „uključenje u socijalni i kulturni okvir novoga društva“ (Jonjić, 1985: 70 – 71). Nadalje, prilikom ciljanog migriranja u obzir je potrebno uzeti migrantsku preferenciju, odnosno „kojim ciljevima migrant teži“, jesu li socijalni, ekonomski ili dr., te migrantsku predodžbu, odnosno „gdje i na koji način te ciljeve misli postići“. Također, ono najvažnije što Jonjić (1985: 71) ističe je sljedeće:

Promjena ciljeva koje migrant želi postići ovisi i o tome koliko se migrantove težnje i predodžbe podudaraju sa stvarnom situacijom u njegovoj novoj »migrantskoj okolini«. Mora se uz to uzeti u obzir koliko je njegov odlazak izazvan ekonomskom prisilom (nezaposlenošću, siromaštvom), a koliko ekonomskom promocijom (lakšim poslom, bolje plaćenim radom i slično). Iz toga proizlazi da možemo govoriti o prisilnim i dobrovoljnim ekonomskim migracijama, gdje jedni u svojoj predodžbi imaju »Sliku o mjestu rada«, a drugi »sliku lakšeg i boljeg načina života«.

Postavlja se pitanje u kojoj se mjeri iseljenici snalaze u sredini u koju odlaze, odnosno jesu li spremni na prilagodbu u njihovoj sredini, ali i jesu li spremni na postajanje članom nove kulturne, društvene zajednice (Jonjić, 1985: 71).

Nadalje, „sociokulturni i čimbenici zajednice“ vrlo su česti razlog za odlazak povezan s profesionalnim razlozima odlaska. S obzirom na to da se sociokulturni i čimbenici zajednici odnose na socijalna, kulturna i zajednička iskustva u ljudskom životnom okruženju, u pitanje se dovodi kvaliteta integracije osobe u okruženje zajednice kojoj pripada. S jedne strane, ovisno o tome koliko je osoba spremna na život u takvoj zajednici i nastoji li se ona tamo dugoročno naseliti, moći će sama odlučiti ili ne odlučiti na odlazak iz takve zajednice. S druge pak strane u slučaju osjećaja otuđenosti u vlastitoj zajednici, bez pronalaženja nikakve privlačnosti u vlastitoj zajednici ili izvora zadovoljstva, osoba bi se mogla odlučiti na odlazak iz takve zajednice. Međutim, sociokulturni i čimbenici zajednice uglavnom su povezani s profesionalnim i osobnim čimbenicima koji utječu na razmatranje odluke o odlasku ili

ostanku (Wulff i sur., 2008. godine; Papa i sur., 1998; Cutchin i sur., 1994, prema Simard, 2009: 56).

Uz profesionalne i sociokulturne čimbenike, važan čimbenik su obiteljski čimbenici kao jedan od razloga migriranja. Donošenje odluke o odlasku ovisno je o tome je li osoba u ljubavnoj vezi, braku i je li zasnovala obitelj. Isto tako, odluka ovisi o tome jesu li članovi obitelji u trenutnom području stanovanja pronašli posao ili ne, je li to ruralno ili urbano područje. Naime, tu se također postavlja pitanje hoće li osoba u inozemstvu živjeti u gradu ili na selu. Neki autori (Kamien, 1998; Gouin i Roy 1996: 20; prema Simard, 2009: 61) ističu kako „postoji pravilo koje ima za posljedicu da se vraćamo na nastanjenje u istoj vrsti područja kao što je ono iz kojeg potječemo.“ Ipak, ponovno valja spomenuti da je prema službenim podacima poznato da iz Hrvatske odlaze svi članovi obitelji. Obiteljski čimbenici vrlo su važni i uzimaju se u obzir kada osoba odlučuje napustiti svoje mjesto stanovanja i otići bilo u inozemstvo ili druge dijelove svoje zemlje. Neka istraživanja (Humphrey i sur., 2001, prema Simard, 2009: 58) pokazuju kako su obiteljski čimbenici bili vrlo važni, ponekad čak i važniji od profesionalnih i sociokulturnih prilikom donošenja odluke o odlasku ili ostanku u zemlji.

1.6.2. Djelovanje sociodemografske politike i ekonomije na brak i obitelj u kontekstu održivog razvoja

Razlozi zbog kojih stanovništvo iseljava su različiti, a jedan od njih vrlo je vjerojatno i nezadovoljstvo političkim odlukama i mjerama. To nužno vodi do sljedećeg problema koji je povezan s utjecajem mjera sociodemografske politike i ekonomije na brak i obitelj. U kojoj mjeri donesene odluke vladajućih utječu na stanovništvo, njihov životni standard, na stupanje u brak bilo u građanskom, bilo u vjerskom obliku ili zasnivanje obitelji?

Uzimajući u obzir činjenicu da svi doneseni zakoni, norme i propisi utječu na svakoga člana društva pa tako i na osobe koje žele stupiti u brak u građanskom ili vjerskom obliku i osnovati obitelj, postavlja se pitanje: Na koji način demografske mjere koje stupaju na snagu u Republici Hrvatskoj utječu na osobe koje žele imati bračni ili obiteljski život i kako se to odražava na odlazak mladih obitelji u inozemstvo?

Koncept obitelji u Republici Hrvatskoj se prije 40 godina razlikovao od koncepta kakav postoji danas. Tada je kućanstvo imalo „trogeneracijski koncept, kojim se definirala tradicionalna obitelj ruralnih krajeva“ (Šperanda i sur., 2018: 227). Takvu obitelj bi činilo više

generacija koje „bi se međusobno pomagale i različitim funkcijama ispunjavale potrebne zadaće“ (Šperanda i sur., 2018: 227). Samim time je i „planiranje obitelji bilo...mnogo ozbiljnije shvaćeno negoli danas. Neposredno nakon završenog školovanja bilo kojeg stupnja zasnivala se obitelj s ciljem što ranijeg rađanja djece“ (Šperanda i sur., 2018: 227). Na taj se način nastojalo spriječiti pojavu različitih bolesti u kasnijoj dobi, ističu Šperanda i suradnici (2018: 227):

S obzirom na to da se nije čekalo na stambeno zbrinjavanje da bi se zasnivala obiteljska zajednica, sve se događalo usporedo (zapošljavanje, brak, djeca, rješavanje stambenog pitanja). Pri tom su svi članovi obitelji pomagali mladomu bračnomu paru, koji je u početku najčešće živio u zajednici s roditeljima.

Međutim, na slabljenje stabilnosti takvog tipa obitelji uvelike su utjecale deagrarizacija, deruralizacija, industrijalizacija i urbanizacija (Šperanda i sur., 2018: 228). Uz navedeno, mjere demografske politike razlikovale su se od onih današnjih. Primjerice, danas se mali broj žena odlučuje na rađanje djece jer strahuju od gubitka posla. Nadalje, ono što u velikoj mjeri utječe na demografsku sliku pa i na bračni i obiteljski život u Republici Hrvatskoj jesu osobni stavovi o željenom broju djece. Brojna „istraživanja pokazuju kako u Hrvatskoj postoji jaz između željenog i ostvarenog broja djece te kako na njega može pozitivno utjecati populacijska politika (Akrap, 2005).

Kada bi mjere demografske politike bile usmjerene na ono što će osigurati zadovoljavajuću egzistenciju za osobe koje žele zasnovati bračni ili obiteljski život, veliki broj mladih obitelji s djecom ili bez djece zasigurno ne bi iseljavao u tolikom broju. Glavni uzroci tome su životni standard i položaj žena na tržištu rada. Da bi institucije Republike Hrvatske to mogle poboljšati, potrebno je proučavati „pozitivne primjere“ kao što su skandinavske zemlje i Francuska „koje na razne načine pozitivno diskriminiraju žene s djecom na tržištu rada“, odnosno primijenjuju poticajnu populacijsku politiku (Ivanda, 2017: 14).

1.6.3. Temeljni demografski procesi i djelovanje na daljnji/budući društveni razvoj

Prethodno navedeni temeljni demografski procesi jesu prirodno kretanje stanovništva u koje ubrajamo rađanje i umiranje, dok u prostorno kretanje stanovništva pripadaju migracije, odnosno odseljavanja i doseljavanja stanovništva (Wertheimer-Baletić, 2004: 632). Pritom se može uočiti da promjena jedne komponente demografskog procesa utječe na

promjenu u preostalim komponentama. Budući da migracije kao demografski proces utječu na promjenu preostalih komponenti društvenog procesa, a to su natalitet i mortalitet stanovništva, uvijek se u demografskom smislu i kontekstu daljnjeg (i budućeg) društvenog i održivog razvoja nastoji istražiti koji su razlozi tome.

Također, Wertheimer-Baletić (2004: 632) ističe da su trenutne „demografske prilike u Hrvatskoj izraz [...] demografskih promjena u prošlosti, posebice u drugoj polovici 20. stoljeća“. Tome su razlog općeniti razvojni čimbenici, ali i oni gospodarske, socijalne, zdravstvene i političke naravi. Prije svega, takvi su čimbenici „povremeno ili trajnije“ utjecali na sveukupan, na neki način, usporen razvoj hrvatskoga stanovništva, a u njih ubrajamo različita „područja zaposlenosti, stambene izgradnje, uslužnih djelatnosti, zdravstvene zaštite poglavito kritičnih dobnih skupina, socijalne skrbi.“ Međutim, na aktualnu sliku demografskih prilika ponajveći je utjecaj imao gubitak ljudskih života za vrijeme rata, ali i „poraća (osobito migracije)“ (Wertheimer-Baletić 2004: 632). Samim time, trenutne „značajke razvoja našega stanovništva, ukupne i strukturne, čine dugoročnu odrednicu budućih demografskih mijena i procesa u ukupnom stanovništvu i njegovim demografskim strukturama“ (Wertheimer-Baletić, 2004: 632).

Nadovezujući se na demografski razvoj i razvoj u održivom smislu, oslanjamo se na postojeće i dostupne podatke. Naime, prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), Hrvatska je krajem 2018. godine imala 4 076 246 stanovnika. Uspoređujući to s popisom iz 2011. godine, taj je broj manji za čak 208 643 stanovnika. Navedeno upućuje na to da je članstvo u Europskoj Uniji u velikoj mjeri potaklo Hrvate na migraciju u neke bogatije zapadnoeuropske zemlje. Godine 2017. Državni zavod za statistiku iznosi da su Hrvati najviše iseljavali u Njemačku (29.053), Bosnu i Hercegovinu (2.758), Austriju (2.706) Irsku (2.676), Srbiju (2.049) i Švedsku (802). No zemlje bivše Jugoslavije možemo i izuzeti jer su migracije velike u oba smjera (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019).

Nadalje, razmatrajući predviđanja UN-ovih demografa i statističara, uočavamo kako bi za 30 godina u Hrvatskoj moglo biti samo 3,4 milijuna stanovnika (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019). Upravo to upućuje na kratkoročne ali i dugoročne probleme iseljavanja za Hrvatsku dok vodeća politika nema jasan odgovor na te probleme (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019). Unatoč tome, u Hrvatskoj se bilježe povratnici pa se tako iz Njemačke 2018. godine doselilo 2 973 ljudi, a iz Irske 124 prema procjenama Državnog zavoda za statistiku. Ipak, stručnjaci smatraju kako povratnički val nije dovoljan za revitalizaciju negativne hrvatske demografske slike (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019).

S obzirom na to da sve manji broj rođene djece i iseljavanje reproduktivnog stanovništva predstavlja kompleksni proces, koji zahvaća društvenu, političku, gospodarsku i kulturnu razinu, dolazimo do problema koji općenito negativno utječe na razvoj i napredak zemlje, a posebice u demografskom smislu (Lajić, 2002: 136). Pritom se pod takvim negativnim utjecajem primarno misli na gubitak vlastitog i domicilnog stanovništva, koje je temelj svakoga društva pa tako i hrvatskoga. Osim demografskog smisla možemo govoriti i o negativnom rastu i razvoju u kontekstu održivog razvoja.

Nadalje, Lajić (2002: 136) ističe da migracije hrvatskoga stanovništva i njihova prostorna odredišta, zatim „demografske strukture migracijskoga kontingenta, a osobito negativni migracijski saldo Republike Hrvatske i glavnine njezinih regija, nameću pitanje o nepovoljnim učincima, kako kratkoročno, tako i dugoročno, na svekoliki društveno-gospodarski razvoj.“ Jedan segment ovoga problema odnosi se na preopterećenost zdravstvenog sustava. Iseljenici plaćaju poreze u inozemstvu, ali bez obzira na to što nemaju pravo, oni zadržavaju hrvatsko „zdravstveno osiguranje“ (Deutsche Welle, Bogdanić, 2019).

Kako je ekonomska kriza 2008. godine dovela do rasta broja nezaposlenih, tako i „gospodarska kriza koja rađa sve veću stopu nezaposlenosti destimulativno djeluju na unutarnje migracije, deruralizaciju, urbanizaciju te dnevno i sezonsko cirkuliranje radne snage“. Također, „loše gospodarsko stanje potisni je čimbenik vanjskih migracija u kojima sve više participira mlada i visokokvalificirana populacija“ (Lajić, 2002: 147). S jedne strane hrvatski iseljenici mogu na svojevrsne načine pomagati u cilju napretka hrvatskoga društva po principu vrlo aktualnog primjera Irske, koja je morala u potpunosti revitalizirati svoju demografsku sliku jer joj je prijetilo izumiranje zbog čega su počeli otvarati velik broj svjetskih kompanija u Irskoj s iznadprosječnom ponudom plaće kako bi se njihovo stanovništvo vratilo i na taj način pomogli revitalizirati demografsku sliku. Tako, uzimajući u obzir namjeru povratka, hrvatski iseljenici s druge strane moraju sami odlučiti jesu li spremni ulagati u hrvatski razvoj i vratiti se iz razvijenijih europskih zemalja ako im se ponude uvjeti života slični onima u razvijenim zemljama.

Ono što karakterizira razvoj hrvatske populacije nekoliko stoljeća je „otvoreni tip stanovništva“, posebice „u drugoj polovici 20. stoljeća“. Razlog tomu je u migracijama, a ne nužno u procesu reprodukcije stanovništva. Međutim, „reprodukcija stanovništva u užem smislu obuhvaća prirodne sastavnice njegova razvoja (natalitet/fertilitet i mortalitet), koje su u stalnoj interakciji s migracijskim sastavnicama (imigracija, emigracija) i s eksternim faktorima (ratovi, prirodne katastrofe i sl.)“ (Wertheimer-Baletić, 2004: 632 – 633).

Budući da su navedene sastavnice u međusobnoj interakciji, javljaju se promjene „svih bitnih struktura stanovništva (demografskih, ekonomsko-socijalnih i drugih)“. Ujedno, navedeni procesi i njihove sastavnice odražavaju se ne samo na izravan nego i posredan utjecaj promjena svih sastavnica ukupnoga kretanja stanovništva određene zemlje, znači i utjecaj migracije, kao i eksternih faktora na razvoj stanovništva (Wertheimer-Baletić, 2004: 632 – 633).

1.6.4. Moguća rješenja demografske problematike u kontekstu održivog razvoja

Prema svemu navedenom postavljaju se pitanja: Kako je moguće riješiti problem demografskog pada u Republici Hrvatskoj? Kako zaustaviti iseljavanje mladih iseljenika iz Hrvatske? Može li se kvalitetnim gospodarskim, demografskim, socijalnim i drugim mjerama postići da za nekoliko desetaka godine ne izumremo kao narod? Hoće li se kvalitetnim demografskim mjerama moći utjecati na povećanje broja sklopljenih brakova, zasnivanja obitelji i rođene djece upravo u Hrvatskoj, a ne u inozemstvu?

Prema riječima demografa Stjepana Šterca: „Vlada mora shvatiti težinu problema i sukladno tome pozicionirati tu problematiku. Neka prihvati prijedlog formiranja Strateškog ureda pri Vladi koji bi bio iznad ministarstava, na čijem bi čelu bio potpredsjednik Vlade. Time bi se pokazalo hrvatskoj javnosti da se ozbiljno želi pozabaviti tom problematikom“ (Dnevnik, 2017). Također ističe da:

pred našim očima nestaje hrvatska budućnost. To se mora postaviti na stratešku razinu. Mlade je potrebno usmjeriti prema ruralnim područjima, pogotovo mlade i nezaposlene i obrazovane, koji bi bili nositelji inovacija u tim područjima. Demografska revitalizacija je strateški strateški je ključni problem ove države. Svi planeri u zemlji moraju shvatiti da to nije socijalno obiteljsko pitanje, nego to mora biti u temelju ekonomskog razvitka (prema Dnevnik, 2017).

Ovoj kompleksnoj problematici potrebno je na svim razinama pristupiti na ispravan i promišljen način. Izgradnjom dugoročnih strategija, a ne kratkoročnih taktika. Također, „jedino aktivnim, inovativnim i dugoročnim pristupom niza institucija moguće [je] ublažiti ili preokrenuti negativne demografske trendove u Hrvatskoj“ (Ivanda, 2017: 14).

Kako buduće majke ne bi strahovale od gubitka posla, „uočava se da je za poboljšanje demografskih trendova u zemljama Europe mnogo važnije da su majke koje podižu obitelj pozitivno diskriminirane, da je cjelokupno tržište rada dostupno ženama te da društveno i ekonomsko uređenje ne stavlja pred žene odabir između posla i obitelji već omogućava

oboje“ (Ivanda, 2017: 11). Ugleda li se Hrvatska na pozitivne primjere populacijske politike skandinavskih zemalja i Francuske, doći će do zaključka da „briga o demografskim procesima u većini zemalja s dobrom demografskom slikom čini dio ukupne razvojne politike. Ona u političkom smislu predstavlja upravljanje ljudskim kapitalom zemlje i u svojoj srži je dugoročno planiranje razvoja“ (Ivanda, 2017: 14).

U demografskom su smislu potrebne su „pozitivne promjene na više razina (odgoj, edukacija, primjer u obitelji, školi i vjerskoj zajednici)“. Vrlo je važno mlade educirati o važnosti obiteljskog života i stupanja u brak bilo u vjerskom bilo u građanskom obliku., ali i „stvarati društveno pogodno ozračje za osnivanje obitelji (bolje plaće, radna mjesta, stanovi, dovoljno vremena za obiteljska okupljanja, poštivanje neradnih blagdana i nedjelja i dr.)“ (Šperanda i sur., 2018: 235). U održivom smislu, posebice vezano za institucije, „mora postojati atmosfera koja će mladima dati obiteljsku perspektivu i usađivati im obiteljske vrijednosti, bez obzira što su mladi skloni negirati opće društvene i moralne vrijednosti, koje, zatreba li, moraju biti dostupne i sadržajne“ (Šperanda i sur., 2018: 235).

U svemu tome, „neophodna je sinergija i komplementarnost na društvenoj razini između obitelji kao osnovne funkcionalne jedinice društva i samog društva: tako razne društvene strukture (crkva, škola, različite odgojne ustanove), nastavljaju i dalje razvijaju zdrav odgoj koji su djeca već primila u svojim obiteljima, što se ostvaruje praćenjem mladih, konzultacijom s roditeljima uz pravovremeno i učinkovito rješavanje mogućih, često nepredvidivih situacija“ (Šperanda i sur., 2018: 235).

Dakle, kako bi se problem iseljavanja počeo rješavati, Republici Hrvatskoj je potreban pojačani rad državnih institucija, njihova suradnja i mjere kojima će se nastojati spriječiti iseljavanje mladog stanovništva i kojima se može popraviti demografska slika Republike Hrvatske. Sasvim je jasno da potencijal za ostanak u Hrvatskoj, zasnivanje obitelji i bračnog života u istoj postoji, ali potrebno je kvalitetno i pametno promišljati i djelovati na tom području. Zajednička suradnja i provedba mjera i zakona prihvatljivih za mlade roditelje i supružnike, zasigurno je temelj budućeg poboljšanja cjelokupne demografske slike Republike Hrvatske. Prvi korak u takvom pristupu su svakako znanstvena istraživanja koja pokazuju što zapravo generira problem iseljavanja. Tek kada su nam poznati izvori problema, moguće je pristupiti njegovu rješavanju. Uz to, cilj je vratiti hrvatske iseljenike u njihovu domovinu, a vrlo je malo istraživanja koja se bave tim aspektom. Upravo je to polazište ovoga istraživanja čija se metodologija i rezultati iznose u nastavku.

2. Cilj i hipoteze rada

Cilj rada je istražiti kakva je namjera povratka u domovinu hrvatskih iseljenika u Irskoj te razlikuje li se ta namjera s obzirom na socio-demografske karakteristike, neke odrednice povezanosti s domovinom te s obzirom na zadovoljstvo životnim standardom i poslom u Irskoj.

S obzirom na cilj istraživanja konstruirane su sljedeće hipoteze:

H1: Postoji statistička značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na socio-demografske karakteristike.

H1.1: Postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na spol.

H1.2: Postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na razinu obrazovanja.

H1.3: Postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na duljinu življenja u Irskoj.

H1.4: Postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na to smatraju li se Ircem/Irkinjom, Hrvatom/Hrvaticom ili oboje.

H1.5: Postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na to kojoj generaciji iseljenika pripadaju.

H1.6: Postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na to kada su doselili u Irsku.

H2: Postoji statistička značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na razloge njihova odlaska iz domovine.

H3: Postoji statistička značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na neke odrednice njihove povezanosti s domovinom.

H3.1: Postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na učestalost njihovog posjeta domovini.

H3.2: Postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na duljinu boravka u domovini.

H4: Postoji statistička značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na njihovo zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj.

H5: Postoji statistička značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na njihovo zadovoljstvo poslom u Irskoj.

3. Materijal i metode

3.1. Nacrt istraživanja

U ovome radu korištena metoda istraživanja je kvantitativna metoda ankete, dok su prikupljeni podaci dobiveni pomoću jednokratnog *online* upitnika. U cilju dobivanja podataka što većega dijela obuhvaćene populacije, odabrano je *online* anketiranje. S obzirom na to da nam struktura hrvatskih iseljenika u Irskoj nije u potpunosti poznata, teško je pronaći reprezentativan uzorak. Iz toga razloga, korištena je *online* metodologija i regrutacija sudionika istraživanja preko postojećih grupa na društvenoj mreži *Facebook*. Ujedno, istraživanja pokazuju kako je regrutacija sudionika istraživanja preko *Facebooka* održiva istraživačka metoda (Breakmen i sur., 2020; Rife i sur., 2014). Korištenjem spomenute metode, dobivaju se rezultati u tradicionalnom istraživačkom, a koji se pritom ne razlikuju odnosno mogu se razlikovati u vrlo maloj mjeri (Breakmen i sur., 2020; Rife i sur., 2014).

3.2. Instrument prikupljanja podataka

Korišteni instrument prikupljanja podataka je *online* upitnik sastavljen u *google* alatu za anketiranje – *google* obrasci. Pitanja korištena u upitniku odnose se na socio-demografske karakteristike ispitanika, iseljenički status (kada su došli, koliko dugo su u Irskoj), razlog

dolaska, učestalost odlazaka, duljina boravka u domovini, zadovoljstvo poslom i životnim standardom u Irskoj. Upitnik odnosno istraživanje je dio projekta *Croatian Immigrants, Trust in the Public institutions, and Perception of Corruption* u suradnji Fakulteta hrvatskih studija i School of Law Michigan State University. Upitnik je odobrilo Etičko povjerenstvo Fakulteta hrvatskih studija. Isti je anoniman i dobrovoljan, a sudionici su regrutirani putem *Facebook* grupa iseljenika s obzirom na to da istraživanja potvrđuju kako je takav tip korištenja metode najpovoljniji u dobivanju podataka. Budući da nam struktura hrvatskih iseljenika nije poznata, a što se posebice odnosi na strukturu novih iseljenika koji su odselili nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, konkretnije nakon posljednjeg popisa stanovništva zbog čega nam podaci o njihovom broju nisu dostupni, korišten je prigodan uzorak.

3.3. Postupak

Postupak provođenja istraživanja obuhvaćao je objavljivanje poveznice na upitnik u *Facebook* grupe hrvatskih iseljenika u Irskoj. Sudionici istraživanja dobrovoljno su imali mogućnost pristupiti poveznici i ispuniti *online* upitnik. Ciljana populacija obuhvaćala je iseljenike u Irskoj, a istraživanje se provodilo u siječnju 2020. Nakon provedenog istraživanja, upitnik je uklonjen iz *Facebook* grupa.

3.4. Sudionici istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 290 hrvatskih iseljenika u Irskoj. U Tablici 1 vidimo veću zastupljenost ženskoga spola (62,3%) u uzorku u odnosu na muški spol (37,7%). Nadalje, najveći postotak uzorka čine oni koji imaju završenu srednju školu (50,5%) te završenu višu (VŠS) i visoku stručnu spremu (VSS) (31,9%) dok je najmanje onih sa završenom samo osnovnom školom (1,4%) i onih sa završenim doktorskim studijem (1,4%). Najviše ispitanika u Irskoj boravi jednu godinu do pet godina (79%) a manji dio njih u Irskoj boravi manje od godinu dana (15,5%). Ipak, najmanje je onih koji u Irskoj borave šest do deset godina (4,1%) te onih koji tamo borave 11 do 20 godina (1,4%). Nešto manji dio ispitanika ima završen magisterij (14,7%). Valja istaknuti kako se veći dio ispitanika (70,4%) smatra Hrvatom/Hrvaticom, dok se Ircem/Irkinjom smatra vrlo mali broj ispitanika (3,5%). I Hrvatom/Hrvaticom te Ircem/Irkinjom smatra se dosta mali broj ispitanika (3,5%), a jedan dio ispitanika izjasnio se pod ostalo (7,3%). S obzirom na generaciju iseljenika u uzorku, najviše ispitanika pripada generaciji koja je u Irsku otišla nakon 2010. godine, konkretnije nakon

ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju (97%), a najmanje ispitanika pripada generaciji koja je otišla između 2000. i 2010. godine (2,6%) te između 1995. i 2000. godine (0,4%).

Tablica 1 – *Socio-demografske karakteristike sudionika istraživanja*

		Frekvencija	Valjani postotak
Spol	Muški	107	37,7
	Ženski	177	62,3
Razina obrazovanja	Osnovna škola	4	1,4
	Završena srednja škola	144	50,5
	VŠS, VSS	91	31,9
	Magisterij, specijalist	42	14,7
	Doktorski studij	4	1,4
Duljina boravka u Irskoj	Manje od godinu dana	45	15,5
	1-5 godina	229	79
	6-10 godina	12	4,1
	11-20 godina	4	1,4
Sami sebe smatrate:	Hrvatom/Hrvaticom	202	70,4
	Ircem/Irkinjom	10	3,5
	I jednim i drugim	54	18,8
	Ostalo	21	7,3
Generacija iseljenika	Između 1995. i 2000. godine	1	0,4
	Između 2000. i 2010. godine	7	2,6
	Nakon 2010. godine	257	97

4. Rezultati

Prikupljeni podaci analizirani su u računalnom programu za obradu podataka IBM SPSS, dok je su za analizu korištene deskriptivna statistika (frekvencije, aritmetička sredina) i analiza varijance (jednosmjerna ANOVA).

4.1. Deskriptivna analiza

U Tablicama od 2 do 8 nalaze se frekvencije odgovora na pojedine čestice korištene u ovom istraživanju. U Tablici 2 nalaze se frekvencije razloga odlaska u Irsku prema kojima se može vidjeti kako je *nezaposlenost* odnosno *nezadovoljstvo poslom* bio najčešće razlog odlaska u Irsku (39,6%), nakon čega slijedi gospodarska (34%) i politička situacija (2,1% sudionika) u državi. Najmanje sudionika navodi školovanje (0,3%) i obiteljske razloge (1,7%) kao razloge odlaska.

Tablica 2 – Razlozi odlaska u Irsku

Razlog	Frekvencija	Valjani postotak (%)
Nezaposlenost ili nezadovoljstvo poslom	114	39,6
Školovanje	1	0,3
Politička situacija u državi	58	20,1
Gospodarska situacija u državi	98	34
Obiteljski razlozi	5	1,7
Ostalo	12	4,2

U Tablici 3 nalaze se frekvencije učestalosti odlaska u Republiku Hrvatsku nakon migracije u Irsku. Najviše ispitanika svake godine (48,1%) i dva ili više puta godišnje odlazi u Hrvatsku (29,1%), a manji broj ispitanika rijetko ili nikad (13,5%) ili svakih nekoliko godina (3,9%) odlazi u Hrvatsku.

Tablica 3 – Učestalost odlazaka u Hrvatsku

	Frekvencija	Valjani postotak (%)
Rijetko ili nikad	39	13,5
Svakih nekoliko godina	27	9,3
Svake godine	139	48,1
Dva ili više puta godišnje	84	29,1

U Tablici 4 razvidne su frekvencije duljine boravka u Hrvatskoj za vrijeme posjeta. Dok najveći broj ispitanika tijekom posjeta u Hrvatskoj ostaje uglavnom dva ili tri tjedna (59,4%), manji dio ispitanika u Hrvatskoj ostaje do tjedan dana (32%), oko mjesec dana (7,5%), a najmanji dio njih ostaje dva ili tri mjeseca (1,1%).

Tablica 4 – *Duljina boravka u Hrvatskoj za vrijeme posjeta*

	Frekvencija	Valjani postotak (%)
Do tjedan dana	90	32
Dva ili tri tjedna	167	59,4
Oko mjesec dana	21	7,5
Dva ili tri mjeseca	3	1,1

U Tablici 5 nalaze se frekvencije namjere povratka u domovinu. Veći dio ispitanika odgovara kako se definitivno ne namjerava vratiti u domovinu (36,2%). Manji dio ispitanika navodi kako se vjerojatno ne namjerava vratiti (23,4%) dok jedan dio ispitanika nije siguran (Niti da niti ne - 22,1%) u svoj povratak u domovinu. Dio ispitanika definitivno se namjerava vratiti (11,7%), a jedan dio se vjerojatno (6,6%) namjerava vratiti u domovinu.

Tablica 5 – *Namjera povratka u domovinu*

	Frekvencija	Valjani postotak (%)
Definitivno ne	105	36,2
Vjerojatno ne	68	23,4
Niti da niti ne	64	22,1
Vjerojatno da	19	6,6
Definitivno da	34	11,7

U Tablici 6 nalaze se frekvencije učestalosti druženja s drugim iseljenicima iz Hrvatske. Iseljenici iz Hrvatske najviše se s drugim se hrvatskim iseljenicima u Irskoj druže ponekad (26,8%), manji dio ispitanika gotovo nikada (24%), a vrlo često (16,7%) i često (16,7%) jednak broj ispitanika. Nešto manji dio ispitanika nikada (15,7%) se ne druži s drugim hrvatskim iseljenicima u Irskoj.

Tablica 6 – Učestalost druženja s drugim iseljenicima iz Hrvatske

	Frekvencija	Valjani postotak (%)
Nikada	45	15,7
Gotovo nikada	69	24
Ponekad	77	26,8
Često	48	16,7
Vrlo često	48	16,7

U Tablici 7 nalaze se frekvencije zadovoljstva životnim standardom u Irskoj. Gotovo polovica ispitanika vrlo je zadovoljna (51%) ili uglavnom zadovoljna (34,1%) životnim standardom u Irskoj, dok je manji dio ispitanika niti zadovoljan niti nezadovoljan (12,1%), uglavnom nezadovoljan/nezadovoljna (1,7%) ili nimalno zadovoljan/zadovoljna (1%).

Tablica 7 – Zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj

	Frekvencija	Valjani postotak (%)
Nimalo zadovoljan/zadovoljna	3	1
Uglavnom nezadovoljan/zadovoljna	5	1,7
Niti zadovoljan niti nezadovoljan	35	12,1
Uglavnom zadovoljan	99	34,1
Vrlo zadovoljan	148	51

U Tablici 8 nalaze se frekvencije zadovoljstva trenutnim poslom u Irskoj. Nešto manje od polovice ispitanika vrlo je zadovoljno (47,5%) ili uglavnom zadovoljno (32,4%) trenutnim poslom u Irskoj. Manji je dio ispitanika niti zadovoljan niti nezadovoljan (12,7%), uglavnom nezadovoljan/nezadovoljna (3,5%) ili nimalo zadovoljan/zadovoljna trenutnim zaposlenjem u Irskoj.

Tablica 8 – Zadovoljstvo trenutnim poslom u Irskoj

	Frekvencija	Valjani postotak (%)
Nimalo zadovoljan/zadovoljna	11	3,9
Uglavnom nezadovoljan/nezadovoljna	10	3,5
Niti zadovoljan niti nezadovoljan	36	12,7
Uglavnom zadovoljan/zadovoljna	92	32,4
Vrlo zadovoljan	135	47,5

4.2. Testiranje hipoteza – namjera povratka u domovinu

4.2.1. Deskriptivna analiza

U sljedećim analizama koje su prikazane u tablicama nalazi se deskriptivna analiza (aritmetička sredina) namjere povratka u domovinu s obzirom na socio-demografske karakteristike, razlog povratka i zadovoljstvo životni standardom odnosno trenutnim poslom u Irskoj. Iako deskriptivne razlike u namjeri povratka postoje u svim kategorijama, jesu li one statistički značajne utvrdit će se analizom varijance (jednosmjerna ANOVA).

U Tablici 9 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka po spolu. Deskriptivno, razvidno je kako osobe ženskog spola ($M=2,4$; $SD=1,37$) imaju nešto veću namjeru povratka u domovinu nego osobe muškog spola ($M=2,21$; $SD=1,3$). Premda deskriptivne razlike u namjeri povratka postoje u ovoj kategoriji, jesu li one statistički značajne utvrdit će se analizom varijance.

Tablica 9 – Namjera povratka s obzirom na spol

	N	M	SD
Muški	107	2,206	1,3012
Ženski	177	2,429	1,3680
Ukupno	284	2,345	1,3453

U Tablici 10 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na razinu obrazovanja. Osobe sa završenom osnovnom ($M=2,750$; $SD=0,9574$), srednjom školom ($M=2,403$; $SD=1,3449$) te visokom i višom stručnom spremom ($M=2,374$; $SD=1,3304$) imaju nešto veću namjeru povratka u domovinu od osoba sa završenim doktorskim ($M=2$; $SD=1,4142$) i poslijedipomskim studijem ($M=2,095$; $SD=1,3759$). Također, deskriptivne razlike u namjeri povratka postoje u ovoj kategoriji, a jesu li one statistički značajne utvrdit će se analizom varijance.

Tablica 10 – Namjera povratka s obzirom na razinu obrazovanja

	N	M	SD
Osnovna škola	4	2,750	0,9574
Završena srednja škola	144	2,403	1,3449
VŠS, VSS	91	2,374	1,3304
Poslijediplomski, magisterij	42	2,095	1,3759
Doktorski studij	4	2,00	1,4142
Ukupno	285	2,347	1,3382

U Tablici 11 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na generaciju iseljenika. Najveću namjeru povratka ima treća generacija iseljenika ($M=3$; $SD=3$) dok manju namjeru povratka imaju druga ($M=2,667$; $SD=1,9664$) i prva ($M=2,330$; $SD=1,3183$) generacija hrvatskih iseljenika u Irskoj. I u ovoj kategoriji postoje deskriptivne razlike u namjeri povratka, ali jesu li one statistički značajne utvrdit će se analizom varijance.

Tablica 11 – Namjera povratka s obzirom na generaciju iseljenika

	N	M	SD
Prva generacija	282	2,330	1,3183
Druga generacija	6	2,667	1,9664
Treća generacija	2	3,00	3,00
Ukupno	290	2,341	2,341

U Tablici 12 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na razdoblje dolaska. Najveću namjeru povratka imaju osobe koje su u Irsku odselile nakon 2010. godine ($M=2,362$; $SD=1,3511$) dok manju namjeru povratka imaju osobe koje su odselile između 2000. i 2010. godine ($M=2$; $SD=1,5275$) te između 1995. i 2000. godine ($M=1$). U ovoj se kategoriji također uočavaju deskriptivne razlike u namjeri povratka, a jesu li one statistički značajne, utvrdit će se analizom varijance.

Tablica 12 – Namjera povratka s obzirom na razdoblje dolaska

	N	M	SD
Između 1995. i 2000. godine	1	1,00	-
Između 2000. i 2010. godine	7	2,00	1,5275
Nakon 2010. godine	257	2,362	1,3511
Ukupno	265	2,341	1,3541

U Tablici 13 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na razlog dolaska. Najveći dio ispitanika koji se namjerava vratiti u domovinu s obzirom na razlog odlaska su osobe koje su odselile zbog školovanja ($M=4$), a manji dio ispitanika iz drugih razloga – zbog nezaposlenosti ili nezadovoljstva poslom ($M=2,439$; $SD=1,3635$), gospodarske situacije u državi ($M=2,357$; $SD=1,3102$), ostalih razloga ($M=2,250$; $SD=1,4848$), političke situacije u državi ($M=2,155$; $SD=1,3482$) i zbog obiteljskih razloga ($M=2$; $SD=1$). Ova kategorija također prikazuje deskriptivne razlike u namjeri povratka, ali jesu li one statistički značajne, utvrdit će se analizom varijance.

Tablica 13 – *Namjera povratka s obzirom na razlog odlaska*

	N	M	SD
Nezaposlenost ili nezadovoljstvo poslom	114	2,439	1,3635
Školovanje	1	4,00	-
Politička situacija u državi	58	2,155	1,3482
Gospodarska situacija u državi	98	2,357	1,3102
Obiteljski razlozi	5	2,00	1,00
Ostalo	12	2,250	1,4848
Ukupno	288	2,344	1,3395

U Tablici 14 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na to smatraju li se iseljenici Ircem/Irkinjom ili Hrvatom/Hrvaticom. Najveću namjeru povratka u domovinu imaju osobe koje se smatraju Hrvatom//Hrvaticom ($M=2,668$; $SD=1,3397$), ali i osobe koje se smatraju i Hrvatom/Hrvaticom i Ircem/Irkinjom ($M=1,704$; $SD=1,1265$). Manju namjeru povratka imaju osobe koje se svrstavaju pod ostalo ($M=1,476$; $SD=0,7496$) i koje se smatraju Ircem/Irkinjom ($M=1,10$; $SD=0,3162$).

Tablica 14 – *Namjera povratka s obzirom na to da li sebe smatraju Ircem ili Hrvatom*

	N	M	SD
Hrvatom/Hrvaticom	202	2,668	1,3397
Ircem/Irkinjom	10	1,10	0,3162
I Hrvatom/Hrvaticom i Ircem/Irkinjom	54	1,704	1,1265
Ostalo	21	1,476	0,7496
Ukupno	287	2,345	1,3417

U Tablici 15 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na učestalost posjeta domovini. Najveću namjeru povratka imaju iseljenici koji domovinu posjećuju dva ili više puta godišnje ($M=3,298$; $SD=1,387$) te oni koji domovinu posjećuju svake godine ($M=2,101$; $SD=1,085$). Manju namjeru povratka imaju iseljenici koji Hrvatsku posjećuju svakih nekoliko godina ($M=1,667$; $SD=1,2089$) i oni koji dolaze rijetko ili nikad ($M=1,590$; $SD=0,9925$).

Tablica 15 – *Namjera povratka s obzirom na učestalost posjeta domovini*

	N	M	SD
Rijetko ili nikad	39	1,590	0,9925
Svakih nekoliko godina	27	1,667	1,2089
Svake godine	139	2,101	1,085
Dva ili više puta godišnje	84	3,298	1,387
Ukupno	289	2,339	1,3395

U Tablici 16 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na duljinu posjeta domovini. Najveću namjeru povratka bilježe osobe koje tijekom posjeta Hrvatske, u domovini ostaju dva ili tri mjeseca ($M=5$; $SD=0$) i one koje ostaju oko mjesec dana ($M=3,286$; $SD=1,3836$). Najmanju namjeru povratka imaju osobe koje tijekom posjeta u domovini ostaju dva ili tri tjedna ($M=2,455$; $SD=1,3608$) i do tjedan dana ($M=1,856$; $SD=1,0119$).

Tablica 16 – *Namjera povratka s obzirom na duljinu posjeta domovini*

	N	M	SD
Do tjedan dana	90	1,856	1,0119
Dva ili tri tjedna	167	2,455	1,3608
Oko mjesec dana	21	3,286	1,3836
Dva ili tri mjeseca	3	5,00	0,00
Ukupno	281	2,352	1,3365

U Tablici 17 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj. S obzirom na zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj, najveću namjeru povratka u domovinu imaju osobe koje njime uopće nisu zadovoljne ($M=5$; $SD=0$) dok najmanju namjeru povratka imaju osobe su zadovoljne životnim standardom u Irskoj ($M=2,636$; $SD=1,289$), osobe koje su niti nezadovoljne niti zadovoljne ($M=2,657$;

SD=1,552), koje su u potpunosti zadovoljne (M=2,027; SD=1,229) i koje nisu zadovoljne životnim standardom u Irskoj (M=2; SD=0,707).

Tablica 17 – Namjera povratka s obzirom na zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj

	N	M	SD
Uopće nisam zadovoljan/zadovoljna	3	5	0,000
Nisam zadovoljan/zadovoljna	5	2	0,707
Niti sam zadovoljan/zadovoljna niti nisam	35	2,657	1,552
Zadovoljan/zadovoljna sam	99	2,636	1,289
U potpunosti sam zadovoljan/zadovoljna	148	2,027	1,229
Ukupno	290	2,341	1,3378

U Tablici 18 nalaze se aritmetičke sredine namjere povratka s obzirom na zadovoljstvo trenutnim zaposlenjem u Irskoj. S obzirom na zadovoljstvo trenutnim zaposlenjem u Irskoj, najmanju namjeru povratka u domovinu imaju osobe koje su u potpunosti zadovoljne (M=2,044; SD=1,2024), zatim osobe koje su zadovoljne (M=2,337; SD=1,2339) i one koje su niti zadovoljne niti nezadovoljne (M=2,778; SD=1,6055). Najveću namjeru povratka imaju osobe koje uopće nisu zadovoljne trenutnim zaposlenjem u Irskoj (M=3,545; SD=1,2933) i koje nisu zadovoljne (M=3,300; SD=1,4944).

Tablica 18 – Namjera povratka s obzirom na zadovoljstvo trenutnim poslom u Irskoj

	N	M	SD
Uopće nisam zadovoljan/zadovoljna	11	3,545	1,2933
Nisam zadovoljan/zadovoljna	10	3,300	1,4944
Niti sam zadovoljan/zadovoljna niti nisam	36	2,778	1,6055
Zadovoljan/zadovoljna sam	92	2,337	1,2339
U potpunosti sam zadovoljan/zadovoljna	135	2,044	1,2024
Ukupno	284	2,335	1,3335

4.2.2. Analiza varijance (jednosmjerna ANOVA)

U svrhu utvrđivanja jesu li razlike na deskriptivnoj razini prave, konkretnije, statistički značaje, korištena je statistička metoda analiza varijance (jednosmjerna ANOVA). Field (2009: 781) analizu varijance definira kao:

statistički postupak koji koristi F-omjer za testiranje ukupnog podudaranja linearnog modela. U eksperimentalnom istraživanju ovaj se linearni model se bazira na aritmetičkim sredinama grupa, dakle, ANOVA je sveobuhvatni test koji pokazuje razlikuju li se (o.a. statistički značajno) aritmetičke sredine istraživanih grupa.

U Tablici 19 nalaze se sažeci ANOVA analize. U analizi varijance *namjera povratka* predstavlja zavisnu varijablu, dok varijable *spol*, *razina obrazovanja*, *generacija*, *razdoblje dolaska*, *razlog odlaska* predstavljaju nezavisne varijable.

Prema prikazanim rezultatima, na razini značajnosti od 95% može se zaključiti da ne postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka s obzirom na spol, razinu obrazovanja, generaciju, razdoblje dolaska te razlog odlaska kod ispitanih hrvatskih iseljenika u Irskoj. Odnosno:

- Ne postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na spol
- Ne postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na razinu obrazovanja
- Ne postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na duljinu življenja u Irskoj
- Ne postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na to kojoj generaciji iseljenika pripadaju
- Ne postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na to kada su doselili u Irsku
- Ne postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na razlog njihovog odlaska iz domovine

Shodno tome, odbacujemo H1.1, H1.2, H1.3, H1.5, H1.6, i H2 hipotezu.

Tablica 19 – Tablica ANOVA sažetaka za aritmetičke sredine *spol, razina obrazovanja, generacija, razdoblje dolaska, razlog odlaska i namjere povratka*

		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Spol	Između grupa	3,339	1	3,339	1,851	0,175
	Unutar grupa	508,844	282	1,804		
	Ukupno	512,183	283			
Razina obrazovanja	Između grupa	4,306	4	1,076	0,598	0,665
	Unutar grupa	504,305	280	1,801		
	Ukupno	508,611	284			
Generacija	Između grupa	1,540	2	0,770	0,429	0,652
	Unutar grupa	515,663	287	1,797		
	Ukupno	517,203	289			
Razdoblje dolaska	Između grupa	2,714	2	1,357	0,739	0,479
	Unutar grupa	481,346	262	1,837		
	Ukupno	484,060	264			
Razlog odlaska	Između grupa	6,545	5	1,309	0,726	0,604
	Unutar grupa	508,424	282	1,803		
	Ukupno	514,969	287			

U Tablici 20 prikazan je sažetak rezultata ANOVA za zavisnu varijablu *namjera povratka u domovinu* i nezavisne varijable *kako sami sebe smatraju, učestalost posjeta, duljinu boravaka, zadovoljstvo poslom i životnim standardom*. na razini značajnosti od 95 % može se zaključiti kako postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu s obzirom na to da li ispitanici sebe smatraju Hrvatima/Hraticima ili Ircima/Irkinjom, koliko često posjećuju domovinu, koliko dugo ostaju kada dođu u domovinu, koliko su zadovoljni životnim standardom te trenutnim poslom u Irskoj.

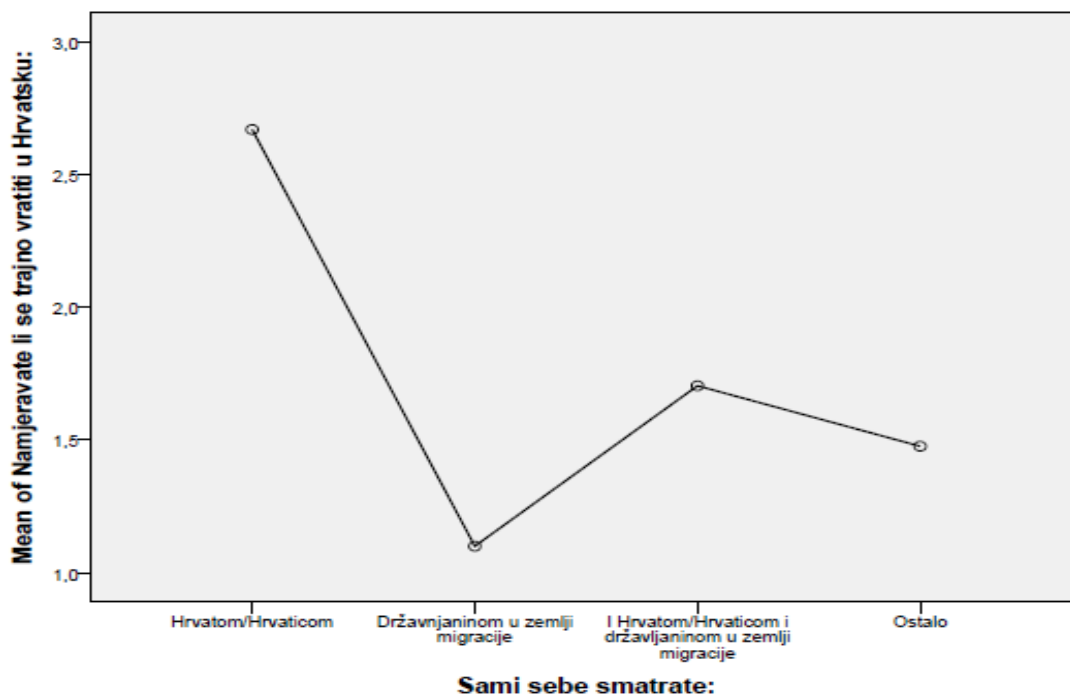
Tablica 20 – Tablica ANOVA sažetaka za aritmetičke sredine *kako sami sebe smatraju, učestalost posjeta, duljinu boravaka, zadovoljstvo poslom i životnim standardom*

		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Kako sami sami sebe smatraju	Između grupa	74,676	3	24,892	16,004	0,00
	Unutar grupa	440,175	283	1,555		
	Ukupno	514,850	286			
Učestalost posjeta domovini	Između grupa	119,183	3	39,728	28,478	0,00
	Unutar grupa	397,585	285	1,395		
	Ukupno	516,768	288			
Duljina boravka u domovini	Između grupa	63,300	3	21,100	13,380	0,00
	Unutar grupa	436,821	277	1,577		
	Ukupno	500,121	280			
Zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj	Između grupa	48,517	4	12,129	7,376	0,00
	Unutar grupa	468,687	285	1,645		
	Ukupno	517,203	289			
Zadovoljstvo trenutnim poslom	Između grupa	43,885	4	10,971	6,664	0,00
	Unutar grupa	459,337	279	1,646		
	Ukupno	503,222	283			

S obzirom na to da analiza varijance (ANOVA) utvrđuje da postoji statistički značajna razlika između grupa ali ne pokazuje između kojih grupa je razlika, razlike će se u nastavku utvrditi *post-hoc* testom.

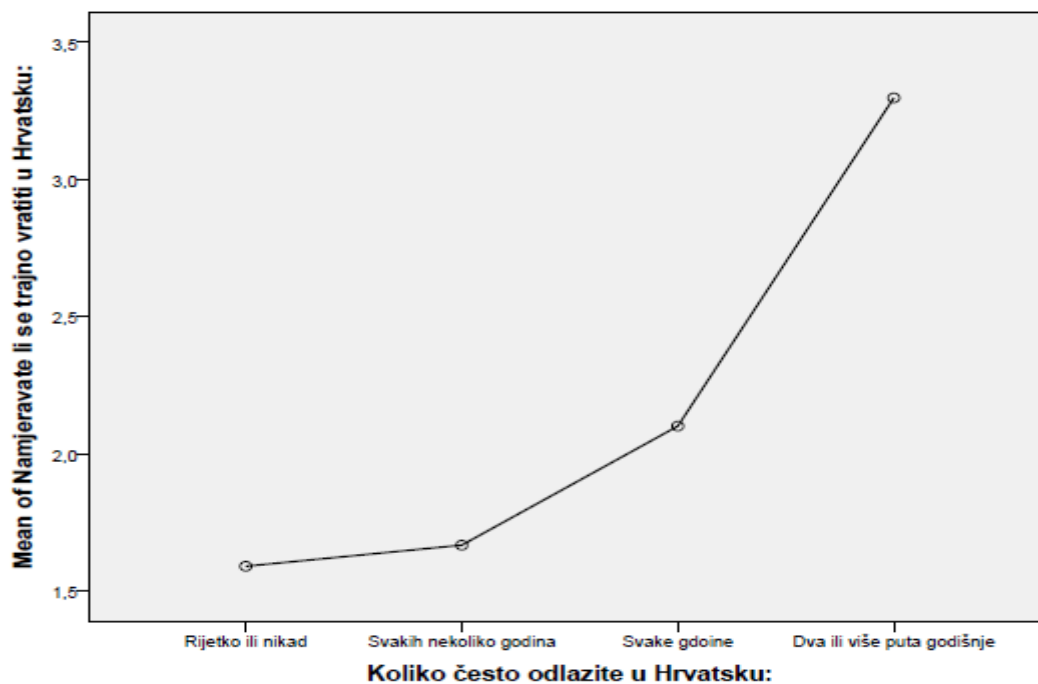
Homogenost varijanci označava „pretpostavku da je varijanca jedne varijable stabilna (tj. relativno slična) na svim razinama druge varijable“ (Field, 2009: 787). Budući da uvjet homogenosti nije zadovoljen, kako bi se utvrdilo između kojih grupa postoji statistički značajna razlika korišten je *Games-Howell post-hoc test*. Naime, prema *Games-Howell post-hoc testu*, statistički značajna razlika u namjeri povratka postoji između ispitanih hrvatskih iseljenika koji sebe smatraju Hrvatom/Hrvaticom i Ircem/Irkinjom (Mean Difference (I-J)=1,5683*, SE=0,137, sig.=0,0) i jednim i drugim (Mean Difference (I-J)=0,9646*, SE=0,1800, sig.=0,0) te koji sebe smatraju nečim drugim (Mean Difference (I-J)=1,1921*, SE=0,188, sig.=0,0). Statistički značajna razlika postoji na način da oni ispitani iseljenici koji sebe smatraju Hrvatom/Hrvaticom imaju statistički značajnije veću namjeru povratka od onih iseljenika koji sebe smatraju Ircem/Irkinjom, i Ircem/Irkinjom i Hrvatom/Hrvaticom te nečim

drugim. Oni ispitani hrvatski iseljenici koji se smatraju Ircem/Irkinjom imaju statistički značajno najmanju namjeru povratka u domovinu u usporedbi s drugim grupama.

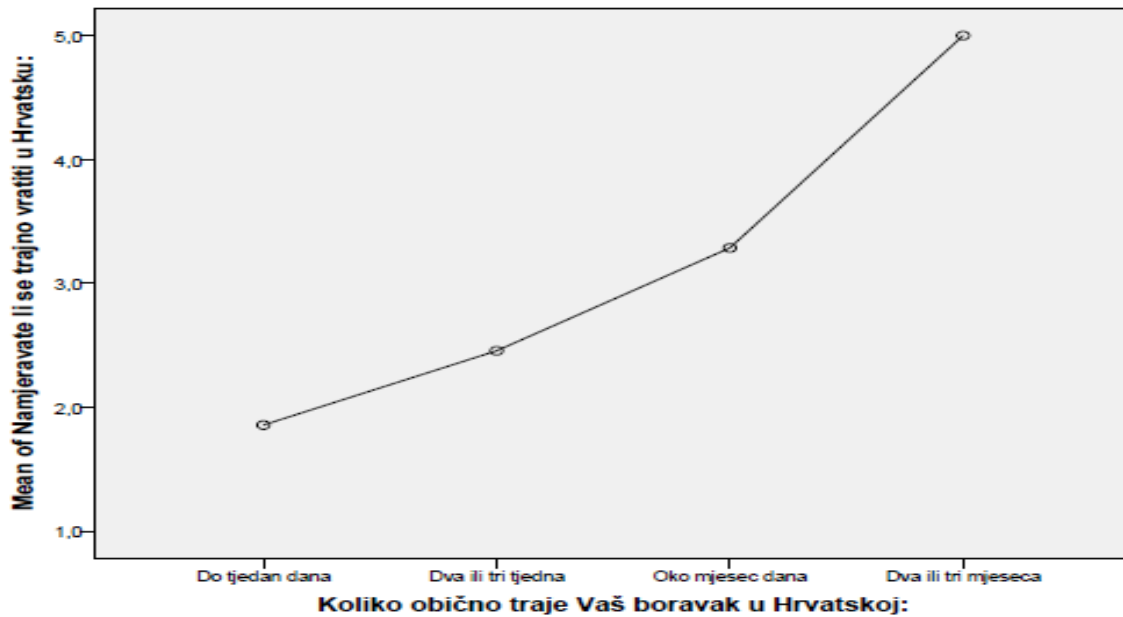
Graf 1. Hrvatski iseljenici s obzirom na vlastito shvaćanje pripadanja određenoj zemlji

Prema *Games-Howell post-hoc testu*, statistički značajna razlika u namjeri povratka s obzirom na učestalost posjeta domovini između onih ispitanih iseljenika koji dolaze rijetko ili nikada i onih koji dolaze svake godine (Mean Difference (I-J)=-0,5110*, SE=0,1837, sig.=0,0) odnosno dva ili više puta godišnje (Mean Difference (I-J)=-1,7079*, SE=0,219, sig.=0,0) na način da osobe koje dolaze rijetko ili nikada imaju statistički značajnu manju namjeru povratka u domovinu. Također, postoji statistički značajna razlika između onih koji dolaze svakih nekoliko godina i onih koji dolaze dva ili više puta godišnje (Mean Difference (I-J)=-1,6310*, SE=0,2775, sig.=0,0) na način da oni koji dolaze dva ili više puta godišnje imaju statistički značajno veću namjeru povratka. Isto tako, postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka u domovinu kod onih koji dolaze svake godine (jednom) i onih koji dolaze dva ili više puta godišnje (Mean Difference (I-J)=-1,1969*, SE=0,1771, sig.=0,0) na način da ni koji dolaze dva ili više puta godišnje imaju statistički značajno veću namjeru povratka u domovinu.

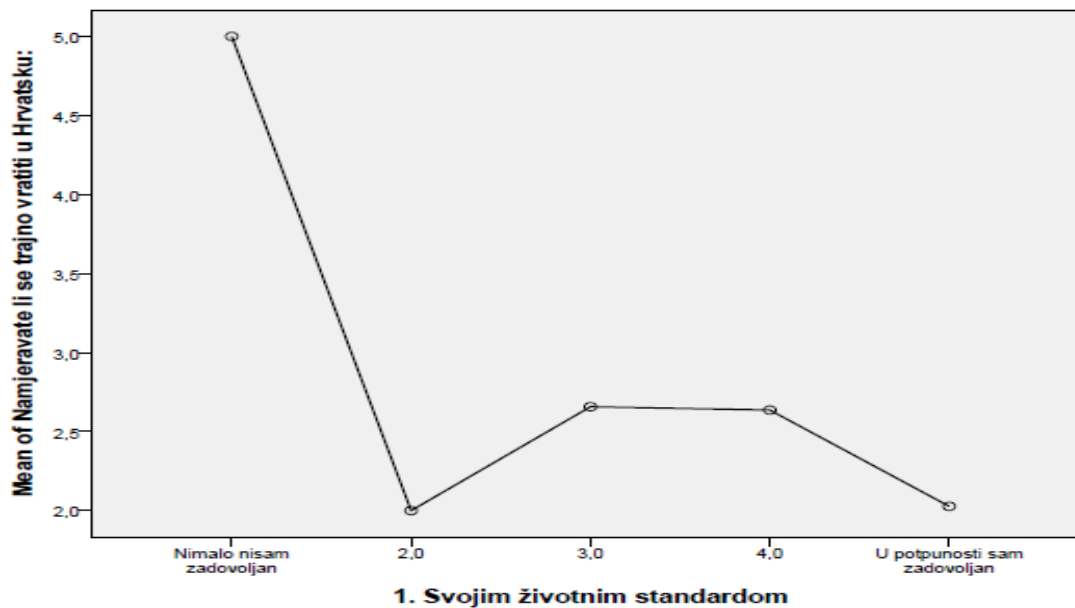
Graf 2. Učestalost posjeta domovini hrvatskih iseljenika u Irskoj

Nadalje, prema *Games-Howell post-hoc testu*, postoji statistički značajna razlika u namjeri povratka s obzirom na duljinu boravka u domovini za vrijeme posjeta. Prema rezultatima, statistički značajno najveću namjeru povratka imaju osobe koje ostaju dva ili tri mjeseca (U usporedbi s *do tjedan dana*: Mean Difference (I-J)=-3,144*, SE=0,1067, sig.=0,0) zatim osobe koje ostaju oko mjesec dana (U usporedbi s *do tjedan dana*: Mean Difference (I-J)=-1,4302*, SE=0,3202, sig.=0,001), osobe koje ostaju dva ili tri tjedna (U usporedbi s *do tjedan dana*: Mean Difference (I-J)=-0,5995*, SE=0,1499, sig.=0,00), dok statistički značajno najmanju namjeru povratka imaju osobe koje ostaju do tjedan dana.

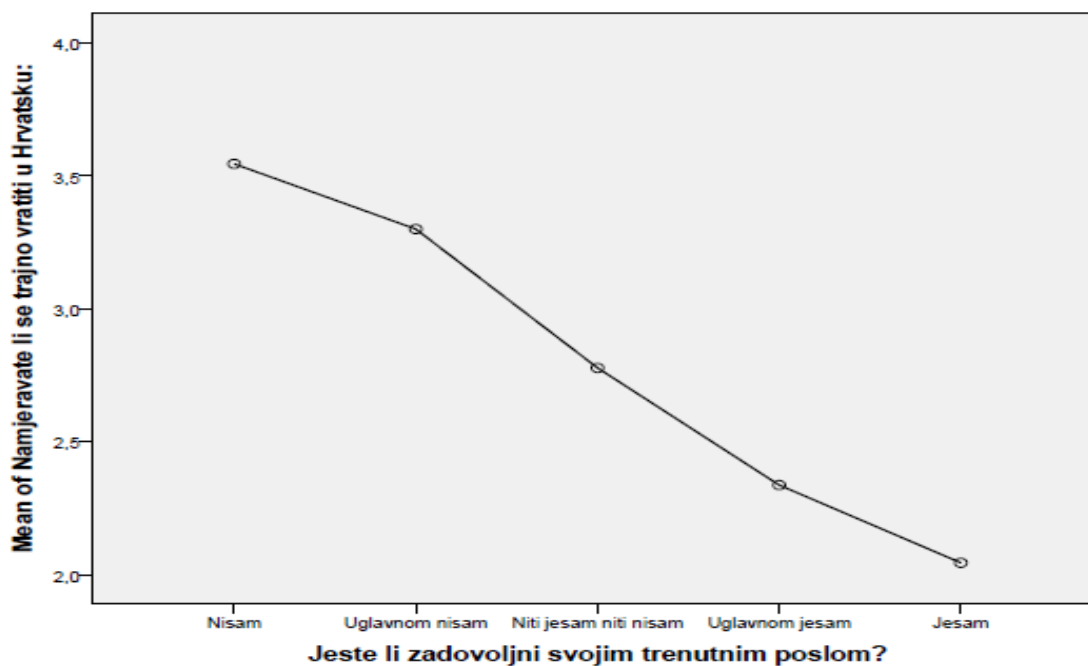
Graf 3. Duljina boravka hrvatskih iseljenika u domovini

Statistički značajne razlike u namjeri povratka postoje također i s obzirom na zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj. Prema *Games-Howell post-hoc testu*, postoji statistički značajna razlika između onih koji su u potpunosti nezadovoljni i onih koji su nezadovoljni (Mean Difference (I-J)=3,00*, SE=0,3162, sig.=0,003), niti zadovoljni niti nezadovoljni (Mean Difference (I-J)=2,3429*, SE=0,2623, sig.=0,00), zadovoljni (Mean Difference (I-J)=2,3636*, SE=0,1296, sig.=0,00) te u potpunosti zadovoljni (Mean Difference (I-J)=2,973*, SE=0,1010, sig.=0,00) na način da oni koji su u potpuno nezadovoljni životnim standardom u Irskoj imaju statistički značajnu najveću namjeru povratka u usporedbi s grupama koje su zadovoljnije životnim standardom.

Graf 4. Zadovoljstvo hrvatskih iseljenika u Irskoj životnim standardom

S obzirom na zadovoljstvo trenutnim poslom u Irskoj, postoji također statistički značajna razlika u namjeri povratka prema *Games-Howell post-hoc testu*. Prema rezultatima, postoji statistički značajna razlika između ispitanih hrvatskih iseljenika koji su u potpunosti zadovoljni poslom i onih koji u potpunosti nisu zadovoljni poslom (Mean Difference (I-J)=1,5010*, SE=0,4035, sig.=0,021) na način da oni koji nisu zadovoljni imaju veću namjeru povratka.

Graf 5. Zadovoljstvo hrvatskih iseljenika u Irskoj trenutnim zaposlenjem

Na temelju prikazanih rezultata prihvaćene su H1.4, H3.1, H3.2, H4 i H5 hipoteze rada.

4.2.3. Analiza otvorenih pitanja

U online upitniku postavljena su otvorena pitanja vezana za povratak u domovinu. Naime, dio ispitanika planira se vratiti u domovinu zbog povezanosti sa svojom domovinom. U skladu s time dali su odgovor na to pitanje:

1. *Jedna je Domovina.*
2. *Zato jer je najljepše doma, i ako uspijemo srediti poslove pomocu kojih mozemo zivjeti i raditi od doma, odmah bismo se vratili u Hrvatsku.*
3. *Ovdje je puno ljepše živjeti i raditi, biti cijenjen i pošteno plaćen za ono što radiš, s minimalcem možeš uštediti, urbanije je.. Ali doma je doma.*
4. *Jer je Hrvatska predivna zemlja. Obitelj i sve sto je tamo ostalo. Definitivno se vracam ali sa punim novcanikom. :)*

5. *Zato što ću se ipak jednog dana poželjet vratiti ne želim ovde ostati za stalno ipak je to tuda zemlja i tudi svijet.*
6. *Hrvatska je moj dom. Irska zemlja u kojoj radim.*
7. *Pa jer moji korijeni su doma a ne tu.*
8. *Dom je dom.*
9. *Svugdje je lijepo, ali doma je najljepše.*

10. *Ondje pripadam.*

Velik dio ispitanika na pitanje odgovara da ima namjeru vratiti se u Republiku Hrvatsku, ali tek u svojoj mirovini:

1. *Vratit ću se u penziji... I to je veliko možda. Mentalitet ljudi u našoj zemlji neće se promijeniti u sljedećih 200god. Osobno nema želju biti ovdje cijeli život.*
2. *Možda povratak u mirovini Nema smisla ranije, nikakve promjene se neće dogoditi u Hrvatskoj, samo će nazadovati.*
3. *U ovom trenutku ne razmišljam o povratku. Možda kao umirovljenik, ali trenutno definitivno ne.*
4. *Vratit ću se u mirovini možda Ali moje 4 djece će ostati pa nisam sigurna.*
5. *Kad više nebudemo mogli raditi. Želimo starost provesti kod kuće.*
6. *Trajni povratak u HR dolazi u obzir možda u mirovini.*
7. *U Irskoj je bolja ponuda za poslom i plaća mislim se vratiti eventualno u mirovini.*
8. *Nakon 10 godina kad ispunim pravo za penziju.*
9. *U mirovini, da.*
10. *U mirovini se definitivno vidim u hrvatskoj. Prije toga - tesko.*

Dio ispitanika istaknuo je kako je migracija u Irsku samo privremena i namjerava se vratiti u domovinu zbog svoje obitelji i prijatelja:

1. *Zbog obitelji i prijatelja. Selidba u Irsku je samo privremena.*
2. *Trenutno mi je super. Al fali kuca, sve doma,nebi odgajal ovdi klince*
3. *Ne vidim se cijeli život u Irskoj. „,Nedostaju mi obitelj i prijatelji.*
4. *Odraditi Irsku, uštediti novce za stan i riješiti stambeno pitanje u RH - nemogućnost krova nad glavom bez ogromnih doživotnih kredita i precijenjenost nekretnina s nerealnim cijenama koje probijaju plafon, glavni je razlog naseg odlaska*
5. *Ako postoji mogućnost da se u HR situacija popravi naravno da želim biti blizu obitelji*
6. *Nista ne traje vjечно.Rekao sam da cu otic, ali nikad nisam rekao da se necu vratiti.*
7. *Ukoliko osiguram egzistenciju obitelji vraćam se*
8. *Zbog obitelji.*

Dio ispitanika zbog nezadovoljstva gospodarskom i političkom situacijom u Hrvatskoj namjerava se vratiti tek kad se situacija i stanje u Hrvatskoj poboljšaju:

1. *Svoju budućnost u Irskoj ne vidim dugoročno, nadam se da će se gospodarska situacija u RH poboljšati a to bi rezultiralo ne samo mojim nego i povratkom većine iseljenih Hrvata.*
2. *Mozda jednoga dana, jer želim da mi dijete odrasta u Hrvatskoj. Ali ne u skorije vrijeme jer je situacija tamo trenutno katastrofa i mislim da se gospodarstvo i politika neće tako lako promijeniti na bolje.*
3. *Situacija je u Hrvatskoj još i gora nego kad smo otišli, tako da za sad povratak nije u planu. Ako bi se stvari drastično promijenile, možda bi se vratili.*
4. *Namjeravamo, ali ne u bližoj budućnosti, tj. sve dok se situacija u Hrvatskoj drastično ne poboljša.*
5. *Mislim da sad nije dobra situacija u HR, a ostavljam malu mogućnost da će jednom biti.*
6. *Ako se nesto promijeni možda se i vratim*
7. *Vratio bih se kada bi placa bila barem 1000€*

Dio ispitanika razmišlja o povratku, ali kad bi im se osigurala ugodna radna klima, dok su neki upravo zbog toga odustali od povratka u domovinu:

- 1. Jos nisam odlucila ali voljela bi kad bi imala mogucnost biti posteno placena za svoj rad i od toga moci zivjeti, stedjeti, ulagati, graditi, dijeliti itd.*
- 2. Nakon 7 godina zivota u Irskoj gdje sam usput završila fakultet i izgradila karijeru, vratila sam se u Hrvatsku s deckom kako bismo osnovali obitelj. Nakon 1 godine u Hrvatskoj shvatila sam da sam da trosim svoje znanje i iskustvo na poslodavce koji to ne zaslužuju, da sam potplacena s obzirom na opseg posla i broj sati, da se ne postuju moja radnicka prava (primjerice pravo na godisnji odmor, neisplata place, kasnjenje s prijavom). Shvatila sam da svoje znanje i kompetencije trosim na firme i poslodavce koji to ne cijene, a istovremeno nisam od njih naucila nista novo. Decko je nakon 8 godina rada kao inzinjer i savjetnik u vodećim svjetskim IT firmama u Hrvatskoj dobivao samo odbijenice i place za juniorske pozicije (primjerice Linux administrator 4-5 tisuca kn). Kao par u Irskoj smo imali primanja od gotovo 6 tisuca eura mjesečno, na stanarinu i rezije smo trosili 1000 eura mjesečno za dvosoban stan u dobroj četvrti. U Hrvatskoj smo zajedno živjeli od moje place (6 tisuca kuna), i izdvajali za stanarinu i rezije nesto manje od 4000 kn. Tako da smo se nakon jednogodisnjeg izleta u Hrvatskoj, odlucili vratiti u inozemstvo i nemamo se namjeru vise vratiti.*
- 3. Nepada mi se napamet vraćati u drzavu u kojoj radis ko konj za 3 osobe a placa je dovoljna samo za rezije i hranu i to onu koju todoric stavi na akciju, i da mi sin završi fakultet i radi nisko placene poslove za lopove i placa vase vozne parkove. Sve najbolje ali ne hvala*
- 4. U Hrvatskoj je sve lijepše; način života, klima...tamo mi je obitelj i prijatelji. Ali ovdje su plaća i uvjeti rada bolji i zato mi se tesko odlučiti vratiti. Htjela bih, ali na šta da se vratim?*
- 5. Nezelim se vratiti dok se ne povecaju place, jer ja sa hrvatskom placom nemogu ni guzicu obrisati, a da ne govorim sta sve moras raditi za te pare*

Jedan dio ispitanika ne razmišlja o povratku u domovinu zbog niskog životnog standarda:

- 1. Hrvatska je i dalje jako daleko iza bilo koje zapadne zemlje koju sam imao priliku posjetiti.*
- 2. RH ne mari ni za mlade ljude ni za ljude srednjih godina dok nam naši umirovljenici koji bi trebali uživati u mirovini kopaju po kontajnerima i ovisе o nama mlađima, a najveći razlog je "ne želim doživjeti sudbinu današnjih umirovljenika, i svoje majke koja je radila u bolnici 38 g i preživljava s 2090 kn mirovine te isto preživljavati u starosti"..... Na žalost u Irskoj je hrana puno kvalitetnija i puno jeftinija nego kod nas, tako da bi naši hrabri umirovljenici duplo bolje prošli sa svojim malim mirovinama u Irskoj i nebi gladni bili ali u to ne*

računam stanarinu gdje se ovdje može kuća iznajmiti za 1100-1300 eura i imati 1-2 cimera i podijeliti troškove.. 2. Mirovinska reforma u RH je čista "0" dok u drugim državama možete pristojno živjeti od nje... Da ste na minimalcu u Irskoj od 9,80 eura bruto po satu za deset godina vaša mirovina iznosi min.800 eura mjesečno ali naravno to je samo ako ste svih 10 god na minimalcu ovdje dok u RH ne moram komentirati da profesori, sestre, vojska, policija itd imaju mirovine nakon 35-40 g staža od 2500-3500 kn, dok hrana i režije su duplo skuplje u RH nego u Irskoj,naravno voda u Irskoj se uopće ne plaća,a u RH je imamo na pretek pa naplaćuju izmišljene slivne vode itd itd... O hrvatskim proizvodima da ne govorim da su dosta jeftiniji nego kod nas pa gdje je tu logika? Prava istina odlaska ljudi iz RH je mirovinska reforma u koju ćemo svi doći pa i Vi i ono najvažnije što RH nema socijalnu i zdravu politiku za naše stare tj., pravo čovjeka na dostojanstveni život u mladosti i u starosti.. Lp

3. Zato što se, nažalost, Hrvatska niti za 100 godina neće niti malo približiti niti jednoj razvijenoj državi Europe. Pod tim mislim niti gospodarski, niti politički niti u pogledu školstva, zaposlenja ili zdravstva, niti ijednog razloga zbog kojeg bi netko želio živjeti i odgajati svoju djecu u toj zemlji. I mislim da ljudi koji nisu nikada živjeli izvan Hrvatske ne mogu znati kako izgleda dostojan život.
4. Zato jer Hrvatska neće dostići Irsku za mog životnog vijeka, ne samo ekonomski, nego i društvenom odgovornošću.
5. Kvaliteta života, visina place, odnos poslodavca prema djelatnicima, prava gradjana, itd...
6. Nema buducnosti za nas i djecu, male place, primitivizam
7. U rh(namjerno mala slova)se nemože živjeti od plaće
8. Novac, kvaliteta života
9. Hrvatska nema buducnost
10. Zbog nepovoljnih uvjeta za život i rad

Također, dio ispitanika uopće ne razmišlja o povratku u domovinu zbog institucionalnih problema kao što su korupcija, nepotizam, ali i općenito loša ekonomska i politička situacija:

1. *Nema budućnosti u njoj; uvik ću biti kruha gladna i nikad neću moći kupiti nekretninu. Korumpirana je zemlja.*
2. *U Hrvatskoj nema nikakvog progressa i vlada korupcija, opća depresija u državi, mentalitet ljudi je užasan*
3. *Nemam povjerenja u Hrvatske institucije. Previše korupcije i ne vidim rješenje u skoroj budućnosti.*
4. *Ne vjerujem da će Hrvatska ikada biti demokratska država.*
5. *Zbog neuređenosti države i silne korupcije i nepotizma.*
6. *posao, politika, nepotizam, diskriminacija*
7. *Zbog korupcije i kriminala.*
8. *Nezaposlenost, nezadovoljstvo poslom u RH*
9. *U Hrvatskoj necu svojim znanjem I trudom nikada postici ono sto mogu ovdje. mogucnost skolovanja je puno. veca nego u RH, a I poslodavac ce vam sam platiti skolovanje ako vidi u vama potencijal. Moze se steci prakticno znanje koje u Hrvatskoj se I nema gdje primijeliti. Mislim da jos mnogima u Hrvatskoj nije jasan pojam efikasnosti, nije se dovoljno samo pojaviti na poslu, pogotovo u drzavnoj sluzbi. Ugl. gorcina u zelucu kad se sjetim Hrvatske*
10. *Ne odgovara mi puno stvari u hrvatskoj: naš zatvoreni mentalitet, sveopća depresija u državi, sve je puno puno lakše vani. (Dobiti posao, promijeniti posao, otvoriti firmu, promijeniti karijeru, ovdje ljudi daju otkaz zato što im firma ne da godišnji kad oni žele)*

5. Rasprava

O osmom valu iseljavanja hrvatskog stanovništva iz Hrvatske s fokusom na iseljavanje u Irsku, zasad još raspoložemo manjim brojem istraživanja (Rajković Iveta i Horvatin, 2018; Jerić, 2019; Pavlović Vinogradac, Cajner Mraović, Ružić, 2020). Pojačani odlazak osoba u Irsku kao jedno od željenih europskih odredišta i to odlazak mladih osoba, u najvitalnijoj životnoj dobi, od 20 do 39 godina (Državni zavod za statistiku, 2020), a nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, dovodi do značajnih problema u demografskom, ekonomskom i gospodarskom smislu.

Proučavajući tako statistički značajnu razliku u namjeri povratka s obzirom na učestalost posjeta domovini između onih ispitanih iseljenika koji dolaze rijetko ili nikada i onih koji dolaze svake godine odnosno dva ili više puta godišnje, sasvim je razumljivo uočiti temeljnu razliku. Naime, istraživanje potvrđuje da upravo oni koji dolaze više puta godišnje u svoju domovinu imaju statistički značajno veću namjeru povratka. Prema rezultatima otvorenih pitanja u istraživanju odnosno kvalitativne analize, navedeni rezultat možemo objasniti odgovorima većeg broja ispitanika, a to je da se ti hrvatski iseljenici namjeravaju vratiti zbog svoje obitelji. Upravo obiteljski čimbenici mogu biti vrlo važni prilikom donošenja odluke o odlasku ili ostanku u zemlji, što se pokazalo i u ranijim istraživanjima (Humphrey i sur., 2001, prema Simard, 2009: 58). Međutim, iz odgovora ispitanika uočavamo dilemu i ambivalentnost. S jedne strane hrvatski iseljenici primjećuju nedostatke irskoga i prednosti hrvatskoga društvenoga konteksta za odgoj djece, zbog čega svoju djecu žele odgajati u domovini i biti uz svoju obitelj, dok s druge strane mnogi od njih ističu da njihova djeca u Hrvatskoj nemaju perspektivu i zbog toga smatraju kako je bolje da njihova djeca odrastaju u kvalitetnijoj životnoj sredini u Irskoj. Samim time, javne bi politike u Hrvatskoj trebale biti usmjerene na prethodno navedenu ambivalentnost i na taj način pridobiti iseljenike za povratak. Isto tako, trebale bi djelovati na način da u obzir uzimaju trenutnu situaciju i stanja u državi i društvu u svrhu njezinih promjena, a s ciljem da vrate svoj najveći potencijal koji je svoj život odlučio ostvariti u inozemstvu.

No, uz obitelj, još je jedan čimbenik odlučujuć u namjeri povratka u domovinu hrvatskih iseljenika u Irskoj, a to je vlastita zemlja, dom. Iako postoje i pozitivni primjeri, potrebno je raspravljati i onim negativnima. Dok su ljepota domovine i povezanost s domovinom za dio hrvatskih iseljenika u Irskoj primarni čimbenici namjere povratka, za neke oni nisu dovoljni i odlučujući čimbenici. Upravo suprotno, politička i ekonomska situacija, mentalitet, ogorčenost zbog institucionalnih problema kao što su korupcija, nepotizam, ali i

općenito loša društvena situacija u domovini odbojni su čimbenici za hrvatske iseljenike u Irskoj zbog čega oni nemaju namjeru vratiti se, a što je zaista zabrinjavajuće. Ujedno se možemo pitati: može li promjena navedenoga stanja u Hrvatskoj promijeniti mišljenje hrvatskih iseljenika? Hoće li se oni, u slučaju promjene na bolje, doista vratiti u svoju domovinu? Iz načina na koji su intonirane izjave ispitanika o ovim problemima, a koji indicira ne samo ogorčenost nego i žaljenje, nego i potpuno nezadovoljstvo, može se naslutiti pozitivan odgovor na ovo pitanje za bar dio tih ljudi. Brojni domaći i strani autori (na primjer Bardhan, 1997; Welsch, 2004; Méndez & Sepúlveda, 2006; Budak, 2006; Ravlić, 2010; Skube, 2012) već desetljećima upozoravaju na korupciju kao prijetnju održivom razvoju, a rezultati ovoga istraživanja dodatno potvrđuju nužnost javnih politika usmjerenih na suzbijanje korupcije, pogotovo u javnoj upravi i javnom sektoru, kao imperativ održivog razvoja Hrvatske.

Nadalje, uočavajući statistički značajne razlike u namjeri povratka s obzirom na zadovoljstvo životnim standardom u Irskoj, može se reći kako one osobe koje su nezadovoljne životnim standardom u Irskoj za razliku od onih osoba koje su njime zadovoljne, imaju veću namjeru povratka u domovinu. Sasvim je logično kako se osobe koje nisu zadovoljne odlučuju na povratak u domovinu, ali zbog toga dolazimo do praktičnih implikacija i potrebe za kreiranjem socijalnih politika, koje bi sasvim sigurno mogle doprinijeti zadovoljstvu životnim standardom u Republici Hrvatskoj, a ujedno i djelovati na donošenje negativne odluke o odlasku u drugu zemlju i na povratak hrvatskih iseljenika u domovinu.

Također, prema rezultatima istraživanja, osobe koje su nezadovoljne trenutnim zaposlenjem u Irskoj imaju veću namjeru povratka u domovinu od onih koje su u potpunosti zadovoljne svojim poslom u Irskoj. Činjenica je kako kreiranje politika koje idu u korist mladima, mogu stvoriti radnu klimu, zbog koje bi osobe u Hrvatskoj bile zadovoljne svojim zaposlenjem ili da, barem za početak, mogu pronaći posao. Samim time, osobe koje bi u Hrvatskoj mogle pronaći zaposlenje kojim bi bile zadovoljne, ne bi imale potrebu „odrađivati“ Irsku i vratiti se u Hrvatsku tek u mirovini, što nam dokazuju rezultati kvalitativne analize.

Slično prethodnome i jednako očekivano, hrvatski iseljenici koji su zadovoljni životnim standardom i zaposlenjem u Irskoj, nemaju namjeru vratiti se u domovinu, dok oni među njima koji time nisu zadovoljni, imaju veću namjeru povratka. Ovo je zapravo

zabrinjavajuće zbog uvriježenog mišljenja kako je u Hrvatskoj životni standard mnogo niži nego u Irskoj, ali tome pridodajemo i kvalitetu zaposlenja i zadovoljstvo radnim uvjetima i klimom. Naime, sve dok postoji nezadovoljstvo životnim standardom, neravnoteža u radnim uvjetima, radno preopterećenje, neljudski odnosi u timu, osoba nastoji otići tamo gdje će se njezin rad cijeliti, pa makar i u drugu zemlju (Simard, 2009: 54 – 55). Međutim, takav problem zasigurno je moguće riješiti pravim pristupom i omogućavanjem radno sposobnom stanovništvu uvjete rada i životnog standarda na razini Europske unije, budući da je Republika Hrvatska kao i Irska, članica Europske unije. Ipak, u tome treba u obzir uzeti i povijesni, zemljopisni, društveni i ekonomski kontekst jer se svaka zemlja u bitnome razlikuje pa makar je i članica svojevrsnog saveza ili unije. No, upravo je jedan od ciljeva Europske unije kao cjeline, jamstvo kvalitete života za sve njezine građane, pa u tom smislu treba stremiti i ka minimiziranju pojedinih razlika među državama članicama. S aspekta rezultata ovoga istraživanja bilo bi vrijedno istražiti kvalitetu implementacije Europskog stupa socijalnih prava (Europski parlament, Vijeće i Komisija, 2017) u Hrvatskoj i u Irskoj. Ako Irska trenutno bolje ispunjava ciljeve vezane uz balans profesionalnog i osobnog života, životni standard, jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, ali i sigurno i prilagodljivo zaposlenje i radno okruženje (Europski parlament, Vijeće i Komisija, 2017) nego Hrvatska, to je onda važan poticaj za kvalitetniju implementaciju Europskog stupa socijalnih prava u hrvatsko zakonodavstvo i praksu.

Ipak, hrvatski iseljenici iako su otišli, ne znači da više ne razmišljaju o domovini. Upravo suprotno, imaju namjeru povratka, ali kad bi uvjeti rada i mogućnosti samoostvarenja bile drukčije. Stoga se na temelju navedenoga može reći kako u Hrvatskoj još preostaje znatan prostor za kreiranje javnih politika koje bi bile usmjerene na ostvarivanje jednog od važnih ciljeva održivog razvoja naše države, a to je povratak hrvatskih iseljenika u domovinu.

6. Zaključci

Iseljavanje mladog i zrelog hrvatskoga stanovništva, nizak stupanj rodnosti i visok stupanj smrtnosti kao elementi prirodnoga kretanja stanovništva, za Republiku Hrvatsku predstavljaju ogroman ekonomski, gospodarski, demografski i socijalni problem. Ipak, zbog čega se mladi hrvatski iseljenici odlučuju na odlazak u inozemstvo, posebice Irsku kao jednu od razvijenijih europskih zemalja, i namjeravaju li se vratiti u domovinu, predmet je istraživanja ovoga rada. Ujedno je cilj prikazati koji su glavni razlozi odlaska, ali i dolaska u Irsku.

U ovome su radu prihvaćene hipoteze koje se odnose na namjeru povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na to smatraju li se Ircem/Irkinjom (H1.4), Hrvatom/Hrvaticom ili oboje. Isto tako, prihvaćena je hipoteza koja se odnosi na postojanje statistički značajne razlike u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na neke njihove odrednice povezanosti s domovinom kao što su učestalost posjeta domovini (H3.1) i duljina njihova posjeta domovini (H3.2). Također, prihvaćene su i hipoteze koje se odnose na postojanje statističke značajne razlike u namjeri povratka u domovinu kod hrvatskih iseljenika u Irskoj s obzirom na njihovo zadovoljstvo životnim standardom (H4) i trenutnim zaposlenjem (H5) u Irskoj. Razvidno je kako osobe koje dolaze češće, imaju veću želju vratiti se. Stoga se može postaviti pitanje: zašto hrvatski iseljenici tako često dolaze – zbog obitelji ili želje za domovinom? Ovakva perspektiva zasigurno je otvorena za buduća istraživanja u ovom području, a tome bi se moglo dodatno istražiti utječe li učestalost posjeta većoj želji za povratkom, a takvi podaci mogli bi se prikupiti provođenjem kvalitativnog istraživanja. Dakle, osobe koje dulje ostaju u domovini, imaju veću želju u nju se i vratiti. Zašto je tome tako zasigurno može biti predmet budućih istraživanja.

Iseljenici koji sebe smatraju Hrvatom/Hrvaticom imaju statistički značajnije odnosno veću namjeru povratka od onih iseljenika koji sebe smatraju Ircem/Irkinjom, i Ircem/Irkinjom i Hrvatom/Hrvaticom te nečim drugim. Međutim, oni ispitani hrvatski iseljenici, koji se smatraju Ircem/Irkinjom imaju statistički značajno najmanju namjeru povratka u domovinu u usporedbi s drugim grupama. Ipak, potrebno je imati na umu da u istraživanju postoji velika razlika među grupama, s obzirom na to da se 202 osobe smatraju Hrvatom/Hrvaticom, a tek 10 osoba Ircem/Irkinjom, što je moglo dovesti do razlika i što utječe na ograničenost u ovome istraživanju.

U konačnici, potrebno je naglasiti kako u istraživanju postoji velika razlika u grupama, posebice u pogledu socio-demografskih varijabli. Tako su u istraživanju sudjelovale 144 osobe koje imaju završene srednju školu, a samo četiri osobe koje imaju završen doktorski studij. Stoga je sasvim logično kako bi upravo rezultati budućih istraživanja mogli razjasniti i detaljnije utvrditi strukturu hrvatskih iseljenika u Irskoj. Ujedno, postoji potreba za istraživanjem novih iseljenika koji se u mnogome razlikuju od onih starih koji su odlazili za vrijeme Jugoslavije.

Unatoč činjenici kako se suvremeni razlozi migriranja, posebice nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, u bitnome razlikuju od onih iz razdoblja Jugoslavije, kao društvo i zemlja, pozvani smo osvijestiti se i početi raditi na traženju rješenja, a temeljni bi cilj trebao biti usmjeren ka osiguravanju povratka mladih iseljenih Hrvata i Hrvatica. U vezi s time, namjera povratka hrvatskih iseljenika u Irskoj u domovinu postoji, a uglavnom to namjeravaju učiniti osobe koje su iselile, a smatraju se Hrvatom/Hrvaticom, ali i oni koji su nezadovoljni životnim standardom i trenutnim zaposlenjem u Irskoj. Isto tako, hrvatski iseljenici namjeravaju se vratiti tek u svojoj mirovini u čemu je razvidno da na Republiku Hrvatsku ne gledaju kao zemlju u kojoj mogu pronaći posao. Uzimajući tako u obzir Maslowljevju hijerarhiju potreba, može se zaključiti kako zbog nepotizma i korupcije, hrvatski iseljenici u Hrvatskoj ne vide načine na koje bi mogli zadovoljiti potrebu za samoaktualizacijom što je jedna od osnovnih životnih potreba.

Ovisno o kreiranju politika namijenjenih mladim osobama, koje su u naponu životne snage, Republika Hrvatska pravim pristupom rješavanju ovoga fenomena, može u velikoj mjeri pomoći. Naime, s obzirom na to da su hrvatski iseljenici izvan Republike Hrvatske stekli neka nova iskustva, vlastitim povratkom mogu se vratiti novim praksama u različitim sferama života u vlastitoj zemlji i svojim povratkom dodatno pridonijeti domovini. Štoviše, danas se mobilnost potiče još od školovanja jer se na taj način intenzivira razmjena iskustava i širenja primjera dobre prakse u različitim životnim područjima. Naime, ovaj rad pruža ključne informacije o hrvatskim iseljenicima i načinu njihova doprinosa održivom razvoju Republike Hrvatske.

Zaključno se može konstatirati da, bez obzira na to što su hrvatski iseljenici u inozemstvu, veći broj njih i dalje razmišlja o domovini i kod većeg broja hrvatskih iseljenika namjera povratka i dalje postoji. Zbog toga, promjena trenutnog stanja u državi i društvu, promjena uvjeta rada i životnog standarda, a posebice mogućnosti samoostvarenja primarni su

i odlučujući čimbenici povratka hrvatskih iseljenika, na kojima Republika Hrvatska treba inzistirati i djelovati provođenjem javnih politika na svakodnevnoj državnoj, društvenoj i političkoj razini.

Popis literature

1. Albrecht, G. (1972) *Soziologie der geografischen Mobilität: Zugleich ein Beitrag zur Soziologie des sozialen Wandels*, Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag
2. Appleyard, R. T. (1975) „Ekonomski i neekonomski faktori u dinamici međunarodnih migracija“, *Teme o iseljeništvu, broj 4*, Zagreb
3. Bardhan, P. (1997) „Corruption and Development: A Review of the Issues“, *Journal of Economic Literature* 35: 1320 – 1346
4. Barth, F. (1963) (ur.) *The Role of the Entrepreneur in Social Changes in North Norway*, Oslo: Universitetsforlaget, str. 5 – 10
5. Bogdanić, S. (2019) „Hrvati ne odlaze trbuhom za kruhom, oni traže sigurnost i poštenije društvo“, *Deutsche Welle*, internetski portal, objavljeno 15. srpnja 2019. <https://www.dw.com/hr/hrvati-ne-odlaze-trbuhom-za-kruhom-oni-tra%C5%BEE-sigurnost-i-po%C5%A1tenije-dru%C5%A1tvo/a-49590953>
6. Breakman, E., Charafeddine, R., Demarest, S., Drieskens, S., Berete, F., Gisle, L., Van der Heyden, J., Van Hal, G. (2020), „Comparing web-based versus face-to-face and paper-and-pencil questionnaire data collected through two Belgian health surveys“, *International Journal of Public Health* 65(1): 5 – 16
7. Budak, J. (2006) „Korupcija u Hrvatskoj: percepcije rasta, problemi ostaju“, *Privredna kretanja i ekonomska politika* 16 (106): 66 – 98
8. Cutchin, M.P., Norton, J.C., Quan, M.M., Bolt, D., Hughes, S., Linderman, B. (1994) „To stay or not to stay: issues in rural primary care physician retention in eastern Kentucky“, *Journal of Rural Health*, 10, 4: 273 – 78
9. Čipin, I., Akrap, A., Knego, J., Međimurec, P., Đurđević, K. (2014) „Stručna podloga za izradu Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske: Demografski scenariji i migracije“, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, rujan 2014, http://www.hzpr.hr/UserDocsImages/propisi/Demografski_scenariji_i_migracije.pdf
10. Čizmić, I., Živić, D. (2005) „Vanjske migracije stanovništva Hrvatske - kritički osvrt“, u: A. Mišetić, N. Pokos, i D. Živić (ur.). *Stanovništvo Hrvatske - dosadašnji razvoj i perspektive*, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, str. 57 – 69
11. Dnevnik (2017) „Demograf upozorava: Imamo pet godina za ozbiljnu revitalizaciju Hrvatske“, internetska stranica, objavljeno 12. srpnja 2017., <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/demograf-stjepan-sterc-imamo-pet-godina-za-ozbiljniju-revitalizaciju-hrvatske---482529.html>

12. Državni zavod za statistiku (2016) „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2015.“, Zagreb: DZS, 22. srpnja 2016., LIII (7.1.2.)
13. Državni zavod za statistiku (2020) „Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019.“, Zagreb: DZS, 24. srpnja 2020., LVII (7.1.2.)
14. Dujšin, U. (1999) „Nezaposlenost i politika zapošljavanja u zemljama u tranziciji: Hrvatska“, *Ekonomska istraživanja*, 2 (1-2): 1 – 19
15. Eisenstadt, S. N. (1954) *The Absorption of Immigrants*, London
16. Europski parlament, Vijeće i Komisija (2017) „Europski stup socijalnih prava i njegovih 20 načela“, *Social Summit for Fair Jobs and Growth*, 17. studenoga 2017 Gothenburg, Švedska
17. Field, A. (2009) *Discovering Statistics using SPSS*. London: Sage Publication Inc.
18. Ginsberg, R. (1971) „Semi-Markov Processes and Mobility“, *Journal of Mathematical Sociology* (1): 233 – 262
19. „Globalizacija“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, Slaven Ravlić (ur.) Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=43668> (pristupljeno 22. srpnja 2020)
20. Goffman, E. (1959) *Presentation of Self in Everyday Life*, New York: Doubleday Anchor
21. Golub, B. (2003) „ZAŠTO ODLAZIMO?“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 12 (1-2) (63-64): 115 – 140
22. Gouin, U-M. and Roy, F. (1996) *Recherche sur la région d'origine des étudiantes et étudiants québécois en médecine et sur la relation avec le lieu de pratique*, Université Laval
23. Grbić Jakopović, J. (2014) *Multipliciranje zavičaja i domovina. Hrvatska dijaspora: kronologija, destinacije i identitet*, Zagreb: FF-press
24. Humphreys, N. (2006) *Housing and Integration. Immigrant Council of Ireland*, Scoping Paper (Dublin: Immigrant Council of Ireland)
25. Ivanda, K. (2017) „Demografija Hrvatske: stanje, zablude i perspektive“, *Političke analize* 8 (31): 10 – 15
26. Ivošević, V., Šćukanec, N. (2012) „Vodi li akademska mobilnost k odljevu mozгова?“, *Institut za razvoj obrazovanja*, internetska stranica, objavljeno 11. listopada 2012., <http://www.iro.hr/hr/o-nama/kolumna/vodi-li-akademska-mobilnost-k-odljev-mozgova/>

27. Jerić, M. (2019) „Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?“, *Oeconomica Jadertina* 9 (2): 21 – 31
28. Jonjić, P. (1985) „Teorijski aspekti proučavanja migracije: kritički pregled literature“, *Migracijske i etničke teme* 1 (1): 63 – 76
29. Jurić, T. (2018) *Iseljavanje Hrvata u Njemačku – Gubimo li Hrvatsku?*, Školska knjiga, Zagreb
30. Jurić, T. (2017) „Suvremeno iseljavanja Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi“, *Migracijske i etničke teme* 33 (3): 337 – 371
31. Kamien, M. (1998) „Staying in or leaving rural practice: 1996 outcomes of rural doctors' 1986 intentions“, *Medical Journal of Australia* 169: 318 – 21
32. Kljaić, A. (2001) „Istraživanje problema nezaposlenosti u Hrvatskoj s mogućim prijedlogom rješenja“, *Ekonomski pregled*, 52 (1-2): 125 – 154
33. L'Acteur rural (2003) „Attirer des professionnels de la santé sur son territoire“, La lettre de l'Acteur rural, *L'accompagnateur de projet* 2: 181, October, France
34. Lajić, I. (2002) „Hrvatske migracije početkom 21. stoljeća“, *Migracijske i etničke teme* 18 (2-3): 135 – 149
35. Lee, E. S. (1965) „A Theory of Migration“, *Demography* (3): 47 – 57
36. Lonsing, J. B., Mueller, E. (1967) *The Geographical Mobility of Labor*, Survey Research Center, University of Michigan, An Arbor
37. „Migracija“ (2020) *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, Slaven Ravlić (ur.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=40619> (pristupljeno 2. travnja 2020)
38. Méndez, F., & Sepúlveda, F. (2006) „Corruption, Growth and Political Regimes: Cross Country Evidence“, *European Journal of Political Economy* 22: 82 – 98
39. Mežnarić, S. (1991) *Osvajanje prostora prekrivanje vremena/Migracije umjesto razvoja*, Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske
40. Mongeau, P., Lapointe, S., Claveau, L. (1994) *Facteurs de stabilité et profil des omnipraticiens en régions éloignées (le cas du Bas-Saint-Laurent)*, Quebec
41. Nejašmić, I. (2005) *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Zagreb: Školska knjiga
42. Nejašmić, I. (2014) „Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa“, *Migracijske i etničke teme* 3: 405 – 435

43. Nicholson, B. (1980) „Je li migratorna odluka odluka o migriranju“, *Sociologija sela* (69/70): 135 – 147
44. Pavlović Vinogradac, V., Cajner Mraović, I., Ružić, V. (2020) „Neki novi iseljenici? Povezanost s domovinom kod hrvatskih iseljenika u Irskoj i Njemačkoj“, *DHS 2(11)*: 185 – 208
45. Perković, A (16. veljače 2020) „Nikada manje rođenih beba u Hrvatskoj – budućnost neće dobro izgledati!“, internetski portal N1, <http://hr.n1info.com/Vijesti/a483729/Nikada-manje-rodjenih-beba-u-Hrvatskoj-buducnost-nece-dobro-izgledati.html>
46. „Poduzetnički pojmovnik“ (2020) *Razvojna agencija Zagreb*, internetska stranica, <http://www.raza.hr/Poduzetnicki-pojmovnik/Tranzicija> (pristupljeno 29. srpnja 2020)
47. Pokos, N. (2017) „Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske“, *Političke analize 8 (31)*: 16 – 23
48. Radman, K. (2002) „Uzroci nezaposlenosti u tranzicijskim zemljama i u Hrvatskoj“, u: *Psihološki aspekti nezaposlenosti, zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*, Silba: Filozofski fakultet Zagreb, <http://mjesecc.ffzg.hr/nezaposlenost/2.3.html> (pristupljeno 19. srpnja 2020)
49. Rajković Iveta, M., Horvatin, T. (2017) „Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Irsku s posebnim osvrtom na mlade iz Slavonije“, Prethodno priopćenje, *Migracijske i etničke teme 33(3)*: 247 – 274
50. Rančić, N., Durbić, J.(2016.) „Uzroci nezaposlenosti i utjecaj na smanjenje nezaposlenosti kroz institucionalno – strukturne reforme u Republici Hrvatskoj“, *Pravnik 50 (100)*: 39 – 53
51. Ravlić, S. (2010) „Izvori političke korupcije u demokratskom poretku: O stranačkoj korupciji“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 60 (6)*: 1241 – 1264
52. Rife, S., Cate, K., Kosinski, M., Stillwell, D. (2014), „Participatory recruitment and data collection through Facebook: the role of personality factors“, *International Journal of Social Research Methodology, 19 (1)*: 1 – 15
53. Skube, K. (2012) „Korupcija kao etički i sigurnosni problem“, *Političke analize 3 (12)*: 27 – 31
54. Simard, M. (2009) „Retention and Departure Factors Influencing Highly Skilled Immigrants in Rural Areas: Medical Professionals in Quebec, Canada“, in: B. Jentsch & M. Simard (ur.) *International Migration and Rural Areas*, Ashgate
55. Stone, L. O. (1968) „Stable Migration Rates from the Multi-Region Growth Matrix Operator“, *Demography (5)*: 439 – 445

56. Šperanda, Ž., Radan, M., Rakošec, Ž. (2018) „Demografski slom Hrvatske i Europe“, *Obnovljeni život* 73 (2): 227 – 238.
57. Tomašić, P. (2010) *Nezaposlenost u tranzicijskoj Hrvatskoj pod socijalno-etičkim vidom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb
58. Vlada Republike Hrvatske (31. siječnja 2020) „Demografska revitalizacija pitanje od najveće važnosti za opstanak i budućnost Hrvatske“, internetska stranica, <https://vlada.gov.hr/vijesti/demografska-revitalizacija-pitanje-od-najvece-vaznosti-za-opstanak-i-buducnost-hrvatske/28672>
59. Welsch, H. (2004) „Corruption, Growth, and the Environment: a Cross-Country Analysis“, *Environment and Development Economics* 9 (5): 663 – 693
60. Wertheimer-Baletić, A. (2004) „DEPOPULACIJA I STARENJE STANOVNIŠTVA – TEMELJNI DEMOGRAFSKI PROCESI U HRVATSKOJ“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 13 (4-5)(72-73): 631 – 651
61. Wulff, M., Dharmalingam, A. (2008) „Retaining skilled migrants in regional Australia: the role of social connectedness“, *Journal of International Migration and Integration* 9:2: 147 – 60
62. Zlatković Winter, J. (2004) „Suvremena migracijska kretanja u Europi“, *Migracijske i etničke teme* 20(2-3): 161 – 170
63. Župarić-Iljić, D. (2016) „Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju“, Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung

Sažetak

Martina Zadavec

Hrvatski iseljenici u Irskoj: zašto odlaze i namjeravaju li se vratiti u domovinu?

Migracije su obilježile čitavu našu povijest, sadašnjost, a zasigurno će i budućnost. Stoga je tema ovoga rada iseljavanje hrvatskoga stanovništva u Irsku, kao europsku zemlju, željeno odredište brojnih Hrvata i Hrvatice, nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Nastoji se istražiti koji su razlozi odlaska u ovu specifičnu zemlju. Također, proučava se postoji li namjera povratka hrvatskih iseljenika u Irskoj u domovinu. U istraživanju je sudjelovalo 290 hrvatskih iseljenika u Irskoj, a korištena metoda istraživanja je kvantitativna metoda ankete, dok su prikupljeni podatci dobiveni pomoću jednokratnog *online* upitnika. Uz to, u analizi su korištene metode deskriptivne statistike (frekvencije, aritmetička sredina) i analiza varijance (jednosmjerna ANOVA). Podaci prikupljeni temeljem upitnika anonimni su i dobrovoljni, a obuhvaćaju sociodemografske varijable – spol, razinu obrazovanja, generaciju iseljenika, razdoblje dolaska i razlog odlaska zatim vlastito određenje pripadnosti Hrvatskoj ili Irskoj, učestalost posjeta domovini, duljina boravka u domovini tijekom posjeta te zadovoljstvo životnim standardom i trenutnim zaposlenjem u Irskoj. Dobiveni rezultati pokazuju kako osobe koje se smatraju Hrvatom/Hraticom, ali i oni hrvatski iseljenici koji se češće vraćaju u domovinu imaju veću namjeru trajno se vratiti u domovinu. Također, osobe nezadovoljne životnim standardom i trenutnim zaposlenjem imaju veću namjeru povratka u domovinu. Hrvatski iseljenici, bez obzira na to što više ne žive u svojoj domovini, i dalje razmišljaju o povratku. Stoga bi promjena trenutnog stanja u državi i društvu, uvjeta rada i životnog standarda te mogućnosti samoostvarenja trebali biti temeljne vodilje za kreiranje javnih politika zbog kojih bi se hrvatski iseljenici vratili u svoju domovinu.

Ključne riječi: hrvatski iseljenici, migracija, Irska, namjera povratka u domovinu

Summary

Martina Zadavec

Croatian Emigrants in Ireland: Why are they leaving and do they intend to return to their Homeland?

Migrations have marked our entire history, the present, and certainly will mark the future. Therefore, the topic of this paper is the emigration of the Croatian population to Ireland, as a European country, the desired destination of many Croats, after the accession of the Republic of Croatia to the European Union. This paper aims to investigate the reasons for going to this specific country. The paper also includes whether there is an intention to return Croatian emigrants to Ireland. In the research participated 290 Croatian emigrants in Ireland and the research method used was a quantitative survey method. The collected data was obtained using a one-time online questionnaire. In addition, descriptive statistics methods (frequencies, arithmetic mean and analysis of variance ANOVA). Data collected on the basis of the questionnaire are anonymous and voluntary, and include sociodemographic variables - gender, level of education, generation of emigrants, period of arrival and reason for departure, then self-determination of affiliation to Croatia or Ireland, frequency of visits, length of stay during visits and satisfaction with living standards and current employment in Ireland. The obtained results show that persons who consider themselves Croats, but also those Croatian emigrants who return to their homeland more often, have a greater intention to return to their homeland permanently. However, people dissatisfied with living standards and current employment also have a greater intention to return home. Croatian emigrants, despite no longer living in their homeland, are still considering a return. Therefore, changes in the current situation in the state and society, working conditions and living standards, and the possibility of self-realization should be fundamental guidelines for creating public policies that would enable Croatian emigrants to return to their homeland.

Key words: Croatian emigrants, migration, Ireland, intention to return to the homeland

Životopis autorice

Ime i prezime: Martina Zadavec

Datum i mjesto rođenja: 5. studenoga 1997., Čakovec

Obrazovanje:

2004 – 2012: osnovnoškolsko obrazovanje, Osnovna škola Podturen

2010 – 2012: Umjetnička škola Miroslav Magdalenić u Čakovcu (smjer: harmonika)

2012 – 2016: srednjoškolsko obrazovanje, Ekonomska i trgovačka škola Čakovec (smjer: upravna referentica)

2015: sudjelovanje na projektu „Nezaposlenost mladih“ u Ludbregu u organizaciji *Instituta Dortmund Kommende* iz Njemačke

2015: sudjelovanje na susretu mladih „Cross Cultural Youth Meeting“ u Berlinu

2016 – 2019: preddiplomski studij komunikologije i sociologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

2018 – 2020: demonstratorica na kolegijima *Semiotika u masovnom komuniciranju i Sociološke teorije I*

2019: studentska razmjena na Tehničkom Sveučilištu Braunschweig (*Technische Universität Braunschweig – Institut für Sozialwissenschaften*) u Njemačkoj (smjer: integrirane sociološke znanosti)

od 2019: diplomski studij sociologije (znanstveni smjer), Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

od 2019: Glas koncila, pisanje novinarskih članaka za rubriku *Mladi mladima*

2020: Pročelnikovo priznanje za izvannastavne aktivnosti, Fakultet hrvatskih studija

od 2020: administrativna agentica u korisničkoj službi na njemačkom jeziku, *Transcom WorldWide d.o.o.*